OLCSÓ
KÖNYVTÁR

BAYLE

BALLAGI

Bjornstjerne

247-249.

81.131
247-249

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Szerkeszti Gyulai Pál.

LEONARDA.

SZINMŰ NÉGY FELVONÁSBAN.

IRTA

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON.

249. sz. 30 kr.

FRANKLIN TÁRSULAT.
BUDAPEST.

POLLAK ÉS.

M. N. MUZEUM
KÖNYV-
TÁRA

LEONARDA

SZINMŰ NÉGY FELVONÁSBAN.

IRTA

BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON.

FORDITOTTA

KÁRFFY TITUSZ.

M. N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

BUDAPEST.
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.
1888.

R
1965

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

SZEMÉLYEK.

A püspök.
Kornélia, nővére.
Hagbart, unokaöcscse.
A nagymama.
Leonarda.
Ágota, gyámleánya.
Rozen tábornok.
Roezd, törvénybiró.
Roezdné asszony.
Péter, gazdatiszt.
Jensz, szolga.
Szolgáló.

—

Színhely: Norvégiának egy kisebb városa, a havasok alján.

JEGYZETEK.

I. A *Püspök* = luth. szuperintendens. Norvégiában püspöknek és főtisztelendő úrnak címeztetik. — Öltözéke: közönséges fekete kabát és nadrág. — Borotvált arcz. — Szélesebb fehér nyakkendő.

II. *Hagbart* fekete szalonruhát visel. — Arcza borotvált.

III. A *Nagymama*. Öregsége, agg volta mellett is ő képviseli a szellemet és szabadelvűséget a családban. — Hajzata tiszta fehér. — Fekete ruha.

IV. *Ágota* szerepe a legnaivabb ifjú színésznőnek való, a kinek egész megjelenése, egyénisége a tiszta természetes észjárásnak és egyszerűségnek leginkább megfelel.

V. *Rozen* tábornok roué; azonban elegáns modora van.

VI. *Roezd* és *Roezdné* inkább bigott, mint együgyű falusi emberek.

ELSŐ FELVONÁS.

Deszkázatos, ódon divatú nagy szoba, a középen két nyitott ajtóval. — Kandalló s megfelelő butorzat. — Jobbra iróasztal.

(Jobb és bal a nézőtől.)

I. JELENET.

Leonarda. Péter. Jensz.

LEONARDA *(lovaglóruhában; kalapja s kesztyűje az asztalon. Az iróasztalnál áll; iratot tart a kezében, beletekint és aztán felindulással az asztalra dobja. Erélylyel, de nem gyorsan).*

Ennek tehát vége van! Hallgasson! Szót se többet!

PETÉR *(a középen; alázattal).*

De kérem, nagyságos asszony . . .

LEONARDA.

Mondtam: vége van. Odaveszett mind! Porrá égetett, hasznavehetetlen gyártmányt én nem

adok el. És mennyi volt? — Húszezer! Két kemenczének teljes foglalatja. Iszonyú kár! Ugyan mi történt önnel? Feleljen! Elkergessem?

PÉTER.

Most az egyszer megesett, asszonyom, hogy...

LEONARDA *(közbe, keményebben).*

Nem! Ez sem igaz. Meglehet: a tégla most először égett porrá; de nem először történik, hogy ön rosszul, igen rosszul számított. Szégyen, gyalázat! Ön miatt most hamis árjegyzéket küldtem bizományosomnak. Nos? Feleljen hát. Mit mível ön, hol jár az esze?

PÉTER *(zavarban).*

Asszonyom . . .

JENSZ *(a középen bejőve).*

A Hektor fel van nyergelve. A tábornok úr is épen most jön erre a fasoron.

LEONARDA.

Jól van, Jensz; mehetsz.

JENSZ *(el).*

LEONARDA *(nyomatékkal).*

Talán ön is borivásra adta magát?

PETER.

Oh nem, asszonyom . . . Ah, mit gondol?

LEONARDA.

De hát mi baja? Hisz egészen megváltozott; rá sem ismerek többé. *(Pillanatig nézi.)* Sejtem a dolgot. Jól láttam, mikor tegnap este csónakjával átjött a tulsó partról. Az erdész-házban volt, úgy-e? Ott egy csinos leány lakik . . . Szerelmes ön? . . . Nos?

PÉTER *(elfordul)*.

LEONARDA.

Tehát az . . . Talán boldogtalan ön, Péter? *(Közelít hozzá; kezét nyájasan a vállára teszi. Pillanat után.)* Igéretet, fogadást tett önnek az a leány?... Szóljon.

PÉTER.

Úgy van, asszonyom.

LEONARDA *(elfordul tőle)*.

Akkor nem jóravaló, nem becsületes az a leány... Megcsalta önt? *(Határozottan.)* És mégis szereti? .... Ah, akkor ön gyáva férfi; akkor nem érdemel jobb sorsot. Lehetetlen azokat szeretnünk, kik egyszer megcsaltak bennünket. *(Az egyik keztyűt felhúzva.)* Ideig-óráig fáj ez, oh, nagyon fáj; de szeretni . . . nem, nem.

PÉTER.

Oh, asszonyom, könnyű annak beszélni, a kivel soha sem történt meg.

LEONARDA.

Nem történt meg? .... Azt ön nem tudhatja ... Este hét órakor jöjjön ide.

PÉTER.

Szolgálatjára, asszonyom.

LEONARDA.

Majd megbeszéljük a dolgot.

PÉTER.

Köszönöm, oh, köszönöm.

LEONARDA.

Meglehet, hogy vigasztalhatom; talán segíthetek baján. És, ha azzal a leánynyal a dolog úgy áll, — nos akkor ne gondoljon többet a porrá égetett téglával; azzal sem, a mit az imént mondtam. *(Kezét nyújtva neki; részvéttel.)* Bocsásson meg, Péter.

PÉTER *(kezét csókolja)*.

Nagyságos asszony!

II. JELENET.

Leonarda. Péter. A tábornok.

TÁBORNOK *(polgári ruhában; lovagló csizma; kezében kis ostor. A középajtón jön; ott megáll).*

Jó reggelt, asszonyom!

PÉTER *(távozni akar).*

TÁBORNOK *(Pétert nézi).*

Ördög és pokol! Hisz maga, Péter, úgy néz ki, mintha leforrázták volna, hé?

PÉTER *(a középen el).*

TÁBORNOK *(Leonardához).*

Sajnálom, asszonyom, igazán sajnálom, hogy már ily kora reggel az erkölcsbiró szerepét kell játszania. Még hozzá ilyen szép, verőfényes napon, mint a mai. No, ehhez csakugyan nagy önmegtagadás kell .... Ugyan, kérem, jött levél Ágotától?

LEONARDA *(mialatt a kalapját teszi fel).*

Nem jött. Nem tudom, mi történt a leánynyal. Majdnem két hete, hogy barátnőivel fölment a havasokba ...

TÁBORNOK *(közbe, vigan).*

Ej, mulat a kis csintalan. Jól teszi. Mikor én jól mulattam, soha sem irtam akkor levelet. Nem én!

LEONARDA *(erősen nézi).*

Úgy látszik, ismét jól mulatott tegnap este?...

TÁBORNOK.

Hát meglátszik rajtam? Jaj!... Azt hittem, a hideg zuhany meg a lovaglás után ...

LEONARDA *(elfojtott haraggal).*

Ez így nem mehet tovább ... Uram ...

TÁBORNOK.

Hisz jól tudja, kedves, szép asszony, hogy ha itt, önnél, nem szabad lennem, akkor a klubban ütöm fel sátorfámat.

LEONARDA *(felindul).*

De hát nem lehet a klubba menni, a nélkül, hogy ... *(A megvetés kifejezésével elhallgat.)*

TÁBORNOK.

Bizony nem tudom, hogyan és mikép, — de lássa, nekem ebédnél is, vacsoránál is, rendesen egy pohárral többet töltenek ...

LEONARDA.

Egygyel? — Mondja: hárommal.

TÁBORNOK.

Szívesen, édesem, ha úgy akarja. Ön legjobban tudja, hogy én soha sem értettem az arithmetikához.

LEONARDA.

Akkor, tábornok úr, legjobb lesz, ha ma is csak egyedül lovagol ki.

TÁBORNOK.

No, de kérem . . .

LEONARDA.

Én nem ülök lóra, olyan férfi társaságában, ki tegnap, az egész klubb szemeláttára . . . leitta magát. *(A kalapját ismét leveszi s az asztalra dobja.)*

TÁBORNOK.

De kérem, asszonyom, — ezzel nemcsak engem büntet, de önmagát is sújtja, ha ily pompás napon, mint a mai, nem láthatja a viruló természet szépségét. Sőt, még magát ezt a szép természetet is bünteti, ha elrejtőzik előtte.

LEONARDA.

Ugyan, tábornok úr, — hát nincs már ember,

M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

a ki önt komolylyá, nincs viszony vagy helyzet, mely önt gondolkodóvá tehetné?

TÁBORNOK.

Oh igen, van. — Azon a napon, melyen kegyedet valami baj fogja érni, higye el, rettenetes komoly leszek.

LEONARDA.

No lám! Ön e szerint azért jön ide, hogy bevárja, míg engem valami szerencsétlenség ér?... Remélem, jó soká fog várni. *(Az asztal felé megy.)*

TÁBORNOK.

Magam is azt óhajtom. De addig csak eljöhetek ide naponkint, úgy-e bár?

LEONARDA.

Míg rendelet jön Amerikából.

TABORNOK.

Úgy van. Míg Sherman tábornoktól levél érkezik.

LEONARDA.

E szerint még nem érkezett?

TABORNOK.

Nem.

LEONARDA.

Ez gyanús. Mikor parancsoltam meg, hogy Shermannak irjon?

TÁBORNOK *(szakálát simogatva)*.

Bizony nem emlékszem.

LEONARDA.

De csak irt, — remélem?

TÁBORNOK.

Már hogy ne. Hiszen mindig azt cselekszem, a mit ön parancsol.

LEONARDA.

Valahányszor szakálát simogatja, bizonyos vagyok, hogy rosszban töri a fejét.

TÁBORNOK.

Ugyan, már mit gondol? . . .

LEONARDA.

Azt, tábornok úr, hogy nem irt. Tudhattam volna.

TÁBORNOK.

No, de biztosítom, asszonyom, hogy nem egyszer, de már akárhányszor irtam.

LEONARDA.

De nem Shermannak. Ön nem jelentkezett újból szolgálatra. Vallja be.

TÁBORNOK.

Emlékszik azokra az orosz czigarettekre, melyeket annyiszor dicsértem? Megérkeztek. Egy kis csomagot elhoztam, izleljük meg. Megengedi, asszonyom, hogy . . . *(Megkínálja vele.)*

LEONARDA.

Nem szégyenli magát?

TÁBORNOK.

A hogy parancsolja, asszonyom.

LEONARDA.

Két hónapnál tovább üres szóbeszéddel tart engem. Valóságos komédiát játszott. *(Felindul.)* Uram! Hát egy európai hadseregbeli katonatiszt, ki az amerikai szabadságharczban becsületre, rangra s jövedelmező állásra tett szert, — idejét ily haszontalanságokkal, ily nevetséges apróságokkal pazarolhatja el? . . . Már egy álló esztendeje . . .

TÁBORNOK.

Bocsánat, — csak féléve . . .

LEONARDA.

Hát ez nem elég?

TABORNOK.

Nagyon is sok. A mint veszszük, szép asszony. Hanem hát ön legjobban tudja, hogy miért teszem.

LEONARDA.

Hogyan? Kértem én, hogy ide jöjjön? Azt hiszi talán, hogy folytonos látogatásaival végre is ki fog fárasztani?

TÁBORNOK *(szerelmesen közelítve hozzá).*

Leonarda! —

LEONARDA *(megvetéssel nézi s aztán elmegy előtte).*

TÁBORNOK *(pillanat után, udvarias bókkal).*

Bocsánat, asszonyom . . .

LEONARDA *(keményen).*

És most rögtön irja meg Shermannak azt a levelet, melyben ismét hadi szolgálatra jelentkezik.

TÁBORNOK *(ismét szakálát simogatja).*

A mint parancsolni méltóztatik.

LEONARDA.

Magam fogom a postára tenni.

TABORNOK.

Ezer köszönet, szép asszony!

LEONARDA.

Ismét szakálával játszik . . . Ugyan mondja, min jártatja eszét?

TÁBORNOK.

Én? — Talán itt irjak? *(Az iróasztal felé megy.)*

LEONARDA.

Itt, igen; és pedig szemem láttára.

TÁBORNOK *(tollat vesz a kezébe).*

LEONARDA *(eszmét kap).*

Vagy úgy! Tudom. — Ha lakására megy, egy másik levelet ir, melyben azt visszavonja. Nos?

TÁBORNOK.

Természetesen.

LEONARDA *(gúnykaczajjal).*

Ön javíthatatlan. Én lemondok önről.

TÁBORNOK.

Végtelen sajnálnám. — No de most már megízlelhetjük a czigaretteket, úgy-e?

LEONARDA.

Nem.

TÁBORNOK.

De csak kilovagol?

LEONARDA.

Nem.

TÁBORNOK.

Estére eljöhetek?

LEONARDA.

Nem leszek honn.

TÁBORNOK.

De holnap reggel csak kilovagol?

LEONARDA.

Nem tudom.

TÁBORNOK.

Bátorkodom majd reggel eljönni s ez iránt alázattal kérdést intézni önhöz. Asszonyom, jó napot!

LEONARDA *(a háttér felé nézve).*

Ki van ott? Ki az az idegen úr az ajtóban?

TÁBORNOK *(hátratekint; gúnyosan).*

Ez? ... *(Kaczag.)* És ez az ember ide merészel jönni? Önhöz? . . . *(A háttérbe megy és az ajtóban álló Hagbartot pillanatig nézi; azután gúnykaczajjal a középen el.)*

III. JELENET.

Leonarda. Hagbart. Jensz.

HAGBART *(félénken az előtérbe jön).*

Asszonyom, — *(Megakad.)*

LEONARDA.

Szabad kérdeznem? . . .

HAGBART.

Nagysád, úgy látszik, nem ismer . . .

LEONARDA.

Nincs szerencsém.

HAGBART *(bátortalan; azonban mosolylyal).*

Nevem: Tallhaug Hagbart. *(Akadozva.)* Papjelölt vagyok.

LEONARDA *(meghökken).*

S ezt ön mosolyogva mondja nekem? —

HAGBART *(mint előbb).*

Csak arra kérem, asszonyom, hogy mindenekelőtt . . .

LEONARDA *(közbe, nyomósan).*

Hogy merészel ön ide jönni? — Ah!

HAGBART.

Mondom, hogy előbb . . .

LEONARDA.

Szót se többé. Vagy talán két Tallhaug van?

HAGBART.

Csak egymagam . . .

LEONARDA *(megint félbeszakítja).*

E szerint ön az a Tallhaug, a ki, midőn azt kértem, hogy gyámleányommal a «philharmoniai társulat»-ba vegyenek fel, a gyűlésen fölkelt és egy csipős beszédben engem «kéteshírű», érti, uram, «kéteshírű» asszonynak nevezett. Nos? Ön az?

HAGBART.

Igen, asszonyom. De . . .

LEONARDA *(erélyesen).*

Akkor mit keres itt? — Jensz!

JENSZ *(a középajtó küszöbén).*

Parancsol, nagyságos asszonyom?

LEONARDA.

Mutasd meg ennek az úrnak a birtokom határát.

JENSZ *(mindig ott).*

Szolgálatjára.

HAGBART *(kifelé).*

Ne, Jensz, kérlek, ne; csak még egy perczig ne! *(Leonardához.)* Asszonyom, — a gyámleányáról van szó . . .

JENSZ *(el).*

LEONARDA *(figyelemmel).*

Ágotáról? Valami baja van? Levelet sem kaptam. — Nos, szóljon, mi történt?

HAGBART.

Baj nincs, — de *(Megakad.)*

LEONARDA *(feszült figyelemmel).*

De mit tud ön Ágotáról?

HAGBART.

Ott fenn, a hegyeken találkoztunk, — ott ismerkedtünk meg; — először a zuhatagnál, — később a majorházban . . .

LEONARDA *(ámulattal).*

Ön ismerkedett meg az én leányommal? Ön?

HAGBART *(kissé bátrabban).*

Lássa, asszonyom, ily helyen az ember ki nem kerülheti egymást. Azonban — az igazat megvallva, Ágota kisasszony olyan lenézéssel, sőt, mondhatom, megvetéssel, a milyen csak telt tőle, bánt velem. De azt csak nem tilthatta meg, hogy barátnőivel szólhassak, — és azt sem, hogy ott legyek, a hol ő mulat. Igy aztán, hogy, hogy nem — elég az hozzá, — hogy — igen . . . hát a kisasszony hallott rólam egyet-mást, — jelen volt, midőn másokkal társalogtam, és . . . végre, igen . . . én velem is beszélt . . .

LEONARDA *(gúnymosolylyal).*

Önnel?! — Ah!

HAGBART.

Igenis, velem. A kisasszony szólt hozzám, társalgott velem és pedig ismételve, — sőt . . .

LEONARDA *(közbe).*

És ezzel a látogatásával itt, nálam, mit akar elérni?

HAGBART.

Engedje meg, hogy . . .

LEONARDA *(türelmetlen).*

Látogatása czélját akarom tudni; röviden, határozottan. Egy szóval se többet.

HAGBART.

De hisz nem mondhatom meg, ha előbb meg nem engedi, hogy . . .

LEONARDA *(mint előbb).*

Ismétlem: látogatásának célját kívánom tudni. Egyebet semmit. *(Nyomatékkal.)* Nem akarom, hogy azt mondhassa, hogy velem is beszélt.

HAGBART.

Ha tehát meg kell lenni, — ám legyen. *(Pillanatnyi szünet után.)* Én a kegyed gyámleányát szeretem.

LEONARDA.

Ön? Ön szereti Ágotát? *(Nevetésbe tör ki. Pillanat után.)* No, ezt a büntetést megérdemelte.

HAGBART.

Nincs különben, asszonyom.

LEONARDA *(mindig nevetéssel).*

E szerint megtörtént önnel? Brávó! — Oh, ismerem én az én leányomat.

JENSZ *(a középajtó küszöbén megjelenve).*

Már most talán mehetnék is, nagyságos asszony?

LEONARDA *(egyre nevet).*

Igen, Jensz, menj csak. *(Hagbarthoz csipősen*

enyelegve.) Nos, tovább! Valahogyan csak nyilvánította szerelmét Ágotának, mi?

HAGBART.

Kétség kívül, asszonyom.

LEONARDA *(finom gúnynyal enyelegve).*

Nos, mi történt aztán? Mondja ... Hagbart? Nincs bátorsága megmondani? ...

HAGBART.

Örülök, hogy ismét jókedvű.

LEONARDA.

Már hogy ne! Hisz ez a történet olyan tréfás, olyan mulatságos. No, de beszélje el hát, mit felelt Ágota? Valóban, kíváncsi vagyok. Oh, az én kis leányom egy-egy talpraesett válaszért nem megy a szomszédba.

HAGBART *(neki bátorodva).*

Oh, a kisasszony nem jött zavarba, nem. Együtt érkeztünk ugyanazon gőzösön.

LEONARDA.

Hogyan? Ugyanazon gőzösön? Ágota? Önnel? — És ön oly vakmerő, gyámleányomat követni, idáig üldözni?

HAGBART.

Ismétlem, ön nem fog előbb megérteni, ha csak . . .

LEONARDA.

A történet végét gyámleányomtól kívánom hallani. Hiszen, ha visszajött, úgy mindjárt itt kell lennie.

HAGBART.

Mindenesetre.

LEONARDA *(hirtelen)*.

Uram, — ha ön gyámleányomat szerelmével óhajtja üldözni, a hogy engem gyűlöletével üldözött, — ám tegye meg. Hisz ön ura akaratjának. Lássuk, mire fog menni. De az én házamba nem jöhet, semmi szín alatt. Ezt megtiltom önnek.

HAGBART.

Legyen már egy kis türelme, asszonyom, és hallgasson meg.

LEONARDA.

Nem, nem! Mit akar itt?

HAGBART *(elszánja magát)*.

Nem marad egyéb hátra. Megmondom röviden, a mit mondanom kell, habár így ajtóstól rontok be az ön házába. Tehát, nagyságos

asszonyom, én azért vagyok itt, hogy kedves gyámleánya, Ágota kisasszony kezét kérjem öntől.

LEONARDA *(ez alatt kesztyűje után nyúlt; fellobban).*

Uram, — ha férfi volnék, — hogy válaszom kétértelmű ne legyen, — ezt a kesztyűt dobnám arczába.

HAGBART *(udvariasan).*

De mivel nő — nem teszi. Köszönöm.

JENSZ *(a középajtó küszöbén; vigan).*

Nagyságos asszony! A kisasszony jön, Ágota kisasszony!

ÁGOTA *(még künn; hangosan).*

Mama, — mama!

LEONARDA.

Ágota! Leányom! Jer, jer!

HAGBART *(a másik nyitott középajtón el).*

IV. JELENET.

Leonarda. Ágota. A végén Hagbart.

ÁGOTA *(a viszontlátás örömével).*

Mama! Mama! — Ah, az a csúnya Jensz elárult; intettem neki, de hiába. Meg akartalak lepni, kedves, jó mamám! *(Leonarda keblére borul.)*

LEONARDA *(ölelkezve).*

Édes, jó gyermekem! Tehát nem lettél hűtelen hozzám? Jer, jer, kedves leányom!

ÁGOTA.

Hűtelen? Én? Ugyan mit gondolsz, mama?!

LEONARDA *(csókolgatja).*

Hisz tudtam. Bocsáss meg, Ágota; — egy pillanatra borzasztó gyanú támadt bennem; hanem most, hogy ismét látlak, csókolhatlak, már vége, vége. — Ah, milyen szép, ragyogó vagy, édes leányom!

ÁGOTA *(kissé zavarban).*

Oh nem, mama, nem.

LEONARDA.

Nos, mi bajod!

ÁGOTA.

Hisz úgyis tudod már; — oh . . .

LEONARDA.

Hogy idáig üldözött? — Tudom.

ÁGOTA *(körültekintve).*

Csitt, mama! . . . . Talán csak nem voltál udvariatlan iránta? —

LEONARDA.

Nem annyira, a mint megérdemelte volna.

ÁGOTA.

No lám! Hisz előre megmondtam neki, szegénynek.

LEONARDA *(jó kedvében).*

Ej, mit mondtál neki?

ÁGOTA.

Hogy te, édes mamám, . . . néha-néha nagyon . . . haragos, indulatos tudsz lenni, az ám! — Hát csakugyan udvariatlan voltál iránta? — No, látod.

LEONARDA.

Talán sajnálod őt? *(Gúnyosan.)* Őt!

ÁGOTA.

Sajnálom bizony. De hát, uram Isten, nem beszélte el neked, mama, hogy . . .

LEONARDA.

Hogy? Mit, hogy? . . .

ÁGOTA.

Hogy ő, . . . hogy én . . . hogy mi . . . No, kérlek, édes mamám, ne nézz olyan haragosan rám . . . Hát nem tudod?

LEONARDA.

Nem.

ÁGOTA.

No, akkor nincs bátorságom ... Lásd, mama...

LEONARDA *(izgatottan)*.

Talán csak nem . . . ?

ÁGOTA *(jelentékeny arczkifejezéssel)*.

De igen . . .

LEONARDA.

Őt? — Azt az embert, a ki . . . Lásd, gyermekem, hogy mégis hűtelen lettél irántam . . . Menj, menj csak, — nem akarok tudni semmit.

ÁGOTA *(letérdepel)*.

Esedezem, mama, — no de hallgass csak . . .

LEONARDA *(felindulva)*.

Nem, nem! El szemem elől, te rossz, hálátlan teremtés. Oh, eredj, eredj hozzá tüstént.

ÁGOTA.

De hát jól megnézted őt, mama? Láttad, hogy milyen . . . szép?

LEONARDA.

Szép? — Ő? — Nevetséges!

ÁGOTA *(felkel)*.

Uram Isten, hát még szépnek sem szabad lennie. *(Elérzékenyül.)* No most már bizonyosan tudom, hogy rosszul bántál vele.

LEONARDA.

Figyelj, gyermekem! Tallhaug Hagbart az az ember, a ki ebben a pletykás, erkölcsös fészekben itt, az istenfélő képmutató lakosok nagy örömére, engem «kéteshírű» asszonynak nevezett; a ki ezt az egész nyomorú társaságot itt ellenem lázította, mint valami gonosztevő ellen. Hogyan? — Ha ezek után ez az ember egy szép napon ide jön, és úgy mutatja be magát, mint a ki gyámleányomat szereti, vele jegyet váltott, — én azt nyugodt lélekkel nézzem, kimélettel bánjak vele, — ő vele? — Nem. — Te hálátlan, engedetlen gyermek vagy . . .

ÁGOTA *(hirtelen, fájdalommal).*

Mama!

LEONARDA *(folytatva).*

... a kiért a világnak e félreeső, sötét zúgában életemből nyolcz évet áldoztam fel, munka s nélkülözések között. Im, alig felserdülve, első kirándulásod alkalmával meggondolatlanul karjaiba borulsz annak a férfiunak, a ki házamra szégyent és gyalázatot akar hozni. És én ezt türelemmel viseljem, elnézzem mint olyan dolgot, a mely egészen rendben van? Csak azt találjam, hogy ő szép? ... El, el! ne is lássalak többé!

ÁGOTA *(sirva).*

Hát azt gondolod, mama, hogy mindezt én magamnak nem mondtam el, százszor is? Épen e miatt nem is irtam neked, édes mamám. Nem tudtam, mit csináljak. Féltem, remegtem, és nyugtalanul bolyongtam oda fent a hegyeken...

LEONARDA.

Ha ily érzés fogott el, — akkor első kötelességed lett volna, rögtön haza, hozzám jönni; — igen, ha egy kis hűség és szeretet maradt volna szívedben szegény anyád iránt.

ÁGOTA *(térdre borul).*

Mama! Mama!

LEONARDA.

Boldogtalan teremtés!

ÁGOTA.

De hiszen megbánta, a mit ellened vétett. Igen, csak azután . . .

LEONARDA *(közbe)*.

Megbánta? Ej! Mikor ide a szobámba lépett, mosolygott.

ÁGOTA.

Igen, mert félt a szegény.

LEONARDA.

No lám! Hát mosolyog, nevet az ember, ha fél?

ÁGOTA.

Mások talán nem, mama; de ő igen. Lásd, velem is épen így történt. Nevetett, igazán nevetett; olyan ügyetlenül, olyan . . . nem tudom, hogyan . . . Később aztán megvallotta nekem, hogy csupa félelemből tette.

LEONARDA.

Ha lelkiismerete felébredt, ha tettét megbánta, miért késett magát kimenteni, tőlem bocsánatot kérni?

AGOTA.

Hát nem tette? Ejnye!

LEONARDA.

Nem bizony. Összevissza dadogott mindenfélét és mosolyogva állott itt előttem.

ÁGOTA.

Igen. Mert a te komolyságod, az a te hideg lényed egészen kiforgatta a szegényt eszéből. Biz ő kicsit ügyetlen, félénk és aztán *(némi fontossággal)* theologus is!

LEONARDA *(csipősen)*.

Még az is! No lám!

ÁGOTA.

Hisz tudod, mama. Ő a püspök unokaöcscse. Épen e miatt volt azelőtt olyan türelmetlen, olyan fanatikus. De lásd, az az igazságtalanság, melyre elragadtatta magát, felébresztette lelkiismeretét, — mert a szíve, oh, az jó, mama, az nagyon jó.

LEONARDA.

Ugyan kelj fel. Mit térdelsz előttem. Hol és kitől tanultad ezt?

ÁGOTA *(felkel)*.

Nagyon féltem tőled, mama. *(Sir.)*

LEONARDA.

Hogy is ne! Hiszen te, kedvesem, te ijesztettél meg engem.

ÁGOTA.

De hidd el, nem úgy van ám a mint te gondolod. Ő nem ellenségünk többé; ő maga tört pálczát előbbi magaviselete fölött. Igen, mama. Valamennyien hallottuk. Először másoknak beszélte el, — és végre egyenesen hozzám fordult.

LEONARDA.

Mért nem értesítettél minderről?

ÁGOTA.

Mert, — mert te, — bocsáss meg, — te nem vagy olyan, mint a többi. Lásd, ha csak távolról érintettem volna is, hogy ő fenn van, hogy találkoztam vele, mindjárt azt sürgönyözted volna: «Jőjj azonnal haza. A legelső gőzössel várlak», De kérlek, ne haragudjál, mama, — mert igazán, te nem vagy olyan mint a többi. Lásd, ha valaki dicsér, magasztal téged, hát az nekem mindjárt jó barátom. No meg, ha ő teszi azt, ő, a ki irántad oly igazságtalan volt: akkor csak beláthatod, mama, hogy egész nap csupa öröm és vigság voltam. Igy kezdődött.

LEONARDA.

Nos, folytasd.

ÁGOTA.

Jaj, mama, az nehéz ám, az lehetetlen. Ahhoz egész napok kellenének. Csak annyit mondhatok,

hogy sejtelmem sem volt arról, a mi engem rögtön olyan . . . nyugtalanná . . . olyan idegessé tett.

LEONARDA.

És miért nem távoztál el legott, kedvesem?

AGOTA.

Hiszen épen ezt tettem. Ebből származott aztán minden egyéb. Igen, mama, ebből.

LEONARDA.

Ugyan kérlek, mi? Mondd el első kalandodat, mert másnak csak nem nevezhetem.

AGOTA.

Oh Istenem *(pityeregni kezd)*, hogyan kezdjem hát? . . Egy álló hétig úgy éreztem, mintha lázam volna, azt hittem beteg, nagyon beteg vagyok. Barátnőim csak úgy néztek és aggódva kérdezték, hogy mi bajom? . . Nem tudtam nekik megmondani. Ezerféle dolgot tudnék helyzetemről elmondani, de hiába, mama, te mindazt nem fogod megérteni.

LEONARDA.

De igen, kedvesem.

ÁGOTA.

Nem, nem, lehetetlen! Akkor is, mint most, a szívem olyan erősen dobogott, — aztán valami

erős fájdalom égette keblemet. De most, oh, most, mama, — oly véghetetlen jól és boldognak érzem magam.

LEONARDA.

És végre, hogyan jutottál világosságra ezen lelki tusádban?

ÁGOTA.

Egészen nyiltan, őszintén beszélt velem, — igen.

LEONARDA.

Azt mondta, hogy szeret, hogy nőül akar venni?

ÁGOTA.

Szórul szóra ezt mondta, édes mama. De érzem, hogy most megint elpirulok, csak ha rá gondolok is!

LEONARDA.

Nagyon együgyű voltál, leányom.

ÁGOTA.

Csakugyan.

LEONARDA.

S aztán mit tettél?

AGOTA.

Istenem! hát tudom is én! — Elkiáltottam

magamat, mert féltem. Aztán a majorházba szaladtam podgyászomat rendbeszedni, — aztán a nélkül, hogy csak egyszer is hátrafelé pillantottam volna, lélekszakadva lesiettem a hegyről, egyenesen a tóhoz, a gőzöshöz.

LEONARDA.

Tovább!

AGOTA.

Tovább, mama? — Hát igen, — mind ez künn a szabadban történt, a hol igen sokan voltak.

LEONARDA.

Sokan?

AGOTA.

Sokan bizony. Mert az egész olyan gyorsan, olyan hirtelen ment véghez, — nem is képzeled. Sohasem ijedtem meg olyan nagyon, és mindig szégyeltem magam. Még a gőzhajón is, az egész úton, nem tettem egyebet, mint mindig csak sirtam és szégyenlettem magam. Az ám!

LEONARDA.

De hisz ő ugyanazon hajón jött veled?

ÁGOTA.

Természetesen. Előbb más irányba indult, hanem aztán a félsziget másik oldalán bevárta a

mi hajónkat. Ezt akkor tudtam meg, mikor — képzeld csak, mama — egyszerre csak azt látom, hogy szemben ül velem. Azt hittem, mindjárt a fedélzet alá sülyedek. El is akartam szaladni, tüstént, — de akkor a vízbe kellett volna ugranom. Aztán, — rám tekintett, mama, — olyan szépen, de olyan szépen és kedvesen, — aztán mind a két kezemet megfogta, — így ni; — aztán mondott is valamit, de bizony nem tudom, mit . . . Az egész világ csak úgy forgott velem. De a szeme, mama, a szeme! Te még nem néztél abba a szép, jó szemébe . . .

LEONARDA.

Nem.

ÁGOTA.

Lásd, ha Hagbart szépen, csendesen ül mellettem, hát akkor olyan igazi, olyan biztató valami fogja el keblemet, hogy . . . . S aztán, ha szemembe néz és beszélni kezd, — tudod, mama, úgy, hogy beszélni épen nem beszél, hanem, — no, de nem tudom én ezt megmondani . . . De hát mégis mond valamit, igazán azt mondja, tisztán és érthetőleg: «szeretlek». Igen, mama. Oh, de kérlek, csókolj meg.

LEONARDA *(megcsókolja)*.

ÁGOTA.

Úgy, úgy, édes, jó mamám. — No most már tudhatod, hogy ma mit mondott nekem.

LEONARDA

Ágota!

ÁGOTA.

Azt mondta: *(nyomatékkal)* «Az a nő, a ki *ezt* a leányt nevelte», (igen, szóról-szóra ezt mondta s pedig ünnepélyesen, mert ő theologus is) — igen, «az a nő, a ki ezt a leányt nevelte», — (hallod, mama, mert ez alatt engem értett ám). Istenem! ekkor az a sok hibám jutott eszembe s hogy milyen hamar fog azokkal megismerkedni . . .

LEONARDA *(közbe; figyelemmel).*

Nos, tehát: «Az a nő, a ki ezt a leányt nevelte?»

ÁGOTA *(folytatva).*

Már hogy olyan leányt, mint én vagyok, — «az egyetlen, dicső, fenséges a maga nemében».

LEONARDA *(mosolylyal).*

Ej, te hamis kis hizelgő; — talán nagyon is kidicsértél engem.

ÁGOTA.

Ellenkezőleg, mama. Ő, igen, ő mondta ezt, még pedig szemembe, midőn feltette magában, hogy ide jön hozzád. «Kötelességem» — így szólt — «hogy én tegyem meg az első lépést, én álljam ki az első csapást.» — «Az Isten szerel-

méért» — feleltem én — «te nem ismered a mamát, — az ő tekintete téged össze fog zúzni, semmivé fog tenni.»

LEONARDA.

Ezt mondtad, Ágota?

ÁGOTA.

Ezt, mama. — Ah, de most látom, érzem, hogy milyen szótalan, kegyetlen voltál iránta.

LEONARDA *(csendesen)*.

Egy kellemetlen ügy elrontotta ma reggel kedvemet; megvallom, félreértettem; sajnálom, hogy . . .

ÁGOTA *(közbe)*.

Senki se okozzon neked ezentúl bajt, kedvetlenséget. Mert lásd, az emberek mind oly jók; hát ha te is többet társalognál velök? Te, mama, a ki magad is oly szíves, kedves vagy.

LEONARDA *(gyorsabban)*.

Nem, Ágota, nem! Én nem vagyok jó, nem vagyok barátságos.

ÁGOTA.

Hogyan? Te nem voltál jó? Nem. Te csak kiszámíthatlan vagy. No, de mi bajod?

LEONARDA.

Boldogtalan vagyok, Ágota.

ÁGOTA.

Boldogtalan? Oh! — És ki az oka? Én, mama?

LEONARDA.

Nem, kedvesem. Hisz te vagy életemnek az az egyetlen napsugara, mely világít, mely felmelegít . . . De lásd, azon kívül . . .

ÁGOTA.

Nos, azon kívül? Nem értelek, mama.

LEONARDA.

Gyengédtelen vagyok; szigorú, gyanakodó s bizalmatlan, szóval: gonosz és épen oly heves indulatú, mint az előbb, mint mindenkor. Ah! Mit fog ő rólam gondolni? . . . Aztán közönséges is vagyok, — sőt talán csúnya s rút is.

ÁGOTA.

Ugyan, mama, mit beszélsz? — Szép, ragyogó vagy, jól tudod. De lásd, az a te . . . bátorságod, az a férfi erélyed és még ifjú korod . . . bocsáss meg, — ezek téged olykor . . . olykor kicsit szilajjá, féktelenné tesznek; úgy-e? De kérlek, mama, ne haragudjál! Úgy-e, nem haragszol?

LEONARDA.

Nem, angyalom, nem. Oh, mondd csak a teljes igazságot, hisz megérdemlem. Mert csak te éretted, a te boldogságodért vagyok már nyolcz éve itt, az erős munka s fáradság színhelyén, ezer gond és baj között, durva, tudatlan munkásaim körében. Minden, a mivel birok, a mit ezután szerzek, a tied lesz. Azért, légy őszinte iránt am. Szólj, gyermekem, — *(habozva)* nem vagyok-e . . .

ÁGOTA *(közbe, lelkesülten).*

Szép és szeretetreméltó? Az vagy, az, mama!

LEONARDA *(innen hévvel).*

Nem! — Ah most érzem csak, hogy e sötét magányomban rideg, örömtelen életet éltem. Mind az a sok hirlap és könyv, az a nagy szellemi mozgalom, a mely havasainkon túl felvilágosítja, nemesíti az emberiséget, — fájdalom, a mi vidékünkre, az én életemre itt, nem terjesztett elég világosságot. Oh mint halványulnak azok a fenséges eszmék, mihelyt ezen emberek korlátolt nézeteivel, megrögzött szokásaival találkoznak. Már csak ez a te új ruhád, ez a divatos úti kalap, ezek a ragyogó szinek és összhangzó csoportosításuk, nem tanúskodnak-e a szépnek oly finom érzékéről, oly nemes ízlésről, milyennel én már nem dicsekedhetem. Mintha ezer meg ezer feltevés és gondolat csillogna mindebben, melyek-

ről nékem sejtelmem sincs. Aztán egész lényed, modorod, gyermekem, a természet üdeségét, az ifjúság vidor, éltető erejét árasztja szét. Járásod könnyű, ruganyos, mintha tánczolnál; — szavad csengő, édes és zengzetes, és bűbájjal vesz engem körül. De *én*? Ah, én megvénültem; nehézkesen, öröm és remény nélkül folynak le napjaim ez ódon falak közt...

ÁGOTA *(türelmetlenül hallgatta; — közbe, gyermeki haraggal).*

Ugyan, mama, kérlek, ne beszélj így! — No jó, most megmondom, mit mondott *ő*, ha nekem nem akarsz hinni.

LEONARDA.

De hisz nem ismert engem?...

ÁGOTA.

Persze, hogy nem. Te rólad mindig, — ejnye hogy is mondjam már — csak úgy mellesleg beszélt. Azt mondta, hogy soha, de sohasem vágyódott egy nő ismeretsége után annyira, mint a tied után; mert a velem való társalgásban «fedezett föl» téged. És végre, hogy te vagy az a lény.. az a..

LEONARDA *(közbe, hevesen).*

Ne, gyermekem kérlek, ne folytasd! Különös, hogy most épen ő lenne az, a kit..

ÁGOTA *(közbe)*.

Mi annyira gyűlöltünk, úgy-é?

LEONARDA.

Csudálatos. Első kirándulásodról jösz haza s ím magaddal hozod a megengesztelés, a szeretet pálmaágát.

ÁGOTA *(egész odaadással)*.

És kinek a tiszteletére történik mindez? . . . A tiédre! úgy ám, mama, csakis a tiédre, a ki engem fölnevelt. És most panaszkodol, hogy e kis helyen itt elvadultál, hogy nehézkes, tudom is én, mi lettél? Te, kedves, jó anyám, a kiről Hagbart azt mondta, hogy «kormos gyárakból a béke nemtőjét röpítheted a világba!»

LEONARDA.

Nem panaszkodom, — csak téged láthassalak, ölelhesselek. Éretted örömmel kész vagyok a legnagyobb áldozatokra. Önző voltam, midőn azt hittem, hogy ez áldozatok túlságosak. *(Egész elragadtatással.)* Igen, kedvesem, tavaszodik, tavaszodik, — egy szebb jövő mosolyog mindkettőnk felé!

AGOTA *(meghatva)*.

De anyám, — mi bajod? Istenem!

LEONARDA.

Az a gondolat bánt, hogy az *én* feladatomnak már vége van.

ÁGOTA.

Micsoda? Feladatod? . . . . . Oh, te nagyon megszomorítsz, mama.

LEONARDA.

Nem, oh nem, Ágota! . . . Örülök, egész lelkemből örülök . . . *(Tépelődik.)* De jól ismered . . .

ÁGOTA *(közbe).*

Hangulatodnak leküzdhetetlen, kiszámíthatatlan változásait? . . .

LEONARDA *(rövid küzdés után).*

Eredj, gyermekem, eredj, — és vezesd . . . őt most . . . hozzám . . .

AGOTA *(a legnagyobb öröm kifejezésével).*

Megengeded? — Igen? — Oh, Istenem! *(Távozni akar, de meg-megáll. Leonardát csókkal borítva el.)* Köszönöm, köszönöm, édes, jó mamám!

LEONARDA *(székbe dől és fejét lehajtja).*

AGOTA *(a középajtóhoz szalad; ott kiszólva).*

Hagbart! Hagbart! Jöjjön!

HAGBART *(kívül).*

Ágota! Jöhetek? —

AGOTA.

Csak jöjjön, jöjjön! Lássa maga.

LEONARDA *(felkél; könnyeit törüli s aztán szeretettel feléjök megy).*

AGOTA.

Itt, — itt van ő, mama!

HAGBART *(bejön és Leonarda előtt megáll).*

Asszonyom!

LEONARDA.

Bocsásson meg . . .

HAGBART *(most már bátrabban).*

Én? — Nem. *Én* kérek kegyedtől bocsánatot. Fájdalom, előbb nem tehettem, mert szóhoz sem jutottam.

ÁGOTA *(a naivitás teljes hangján).*

Erről majd máskor beszélünk, Hagbart. Most hadd lássa a mama, hogy . . . hogy milyen vagy.

LEONARDA.

Érzem, hogy ti nem fogjátok egymást ámítani.

ÁGOTA.

Ámítani? Mi? — Oh, ez fáj, mama, ez fáj.

LEONARDA.

Szeressétek egymást. Hozzatok szépséget, meleget, színt és életet házamba.

ÁGOTA.

Az Istenért, mama, mi bajod? Hisz te . . .

LEONARDA.

Öleljétek meg egymást.

ÁGOTA, HAGBART *(ölelkeznek és csókolják egymást).*

ÁGOTA *(rögtön kiragadja magát Hagbart karjaiból és Leonardához siet).*

Istenem, mama! Hisz te sirsz . . . ?

LEONARDA.

Ne gondolj én velem, kedves gyermekem. *(Hagbarthoz nyugodtabban és nyomatékkal.)* Megmondta már bátyjának, a püspöknek?

HAGBART.

Még nem.

LEONARDA.

Akkor, gyermekeim, attól tartok, hogy a legnehezebb feladaton még nem vagyunk túl.

HAGBART *(lelkesülten, mind a kettőnek kezét megragadva).*

Ah, ha *itt* győztem, nem állhat többé utamban semmi sem!

ÁGOTA.

Hallod, mama, hallod!

MÁSOD IKFELVONÁS.

Szoba a püspöknél. — Hátúl a középen ajtó, mely egy másik szobába nyilik. — Jobbra ajtó. — Balra, egészen elől, az első szinfalnál ablak; mellette állványon egy nagy ódon karszék. — Ennek háta mögött iróasztal, szék. — Jobbra pamlag, e körül székek.

I. JELENET.

A püspök. Hagbart.

PUSPÖK *(a pamlagon ül).*

Te mindig azt állítod, hogy saját meggyőződésed szerint cselekedtél; nos, hát azt akarod, hogy én ne kövessem a magam meggyőződését?

HAGBART *(előtte áll).*

Csak arra kérlek, bátyám, hogy nézd meg előbb, beszélj vele.

PUSPÖK.

De ha nem akarom látni, ha nem akarok vele szóba eredni? ... Fáj, nagyon fáj, hogy hit-

vesül olyant választottál, a ki a mi családi életünk körén kívül esik. — No de hagyján! A leány napról-napra jobban tetszik nekünk; ő érette szívesen el fogunk követni mindent. De tovább, édes fiam, nem megyünk. — Akarod olvasni a levelet?

HAGBART.

Köszönöm, édes bátyám, — nem akarom.

PUSPÖK.

Pedig el kellene olvasnod. Tisztességes, udvarias hangon irtam neki.

HAGBART.

Oh, elhiszem. Ismerem szelid, finom modorodat. De itt, bátyám, nem a formáról, hanem a levél tartalmáról, igen, a tartalmáról van szó.

PÜSPÖK.

Hiába! — Ezen már nem segíthetek többé!

HAGBART.

De igen. Hát ha azt a levelet még nem küldenéd el?

PUSPÖK.

Már elküldöttem.

HAGBART.

Elküldötted?

PÜSPOK.

El, ma délelőtt. Ismétlem: ezen nem változtathatok már többé.

HAGBART.

Kedves bátyám, bocsáss meg, hanem te szívtelen, kegyetlen vagy.

PÜSPÖK.

Már hogy mondhatod azt, Hagbart? — Nyugodtan tűröm, hogy a theologiai pályát abban akarod hagyni. *(Fohászszal az ég felé emelve kezét.)* Egy, csak egy tudja, hogy mennyire megkeseríti ez hátralévő napjaimat. *(Fölkel.)* De azzal soha sem fogok megbarátkozni, hogy hitvesed mellett még oly asszonyt is hozz csendes körünkbe, a ki még a férje nevét sem viseli, kiről azt sem tudjuk, ki volt a férje. Külföldön ment férjhez és ott el is vált tőle. És későbbi életéről mit tudunk? Semmit. Aligha feddhetetlen volt. — És aztán, szó a mi szó, ennek az asszonynak itteni egész magaviselete feltünő, túlságos, botrányos. — Ime, most is elfogadja az oly férfi látogatását, a ki nagyon is rossz hírben áll.

HAGBART.

Rozen tábornokot érted?

PÜSPÖK.

Őt. — Nem vétek a felebaráti szeretet ellen,

ha iszákos, kicsapongó embernek nevezem. Erkölcsi magaviselete több, mint problematikus.

HAGBART.

A tábornok szívesen látott vendége városunk társas köreinek. Hiszen hozzád is ellátogat néha.

PÜSPÖK.

Rozen tábornok a csatatéren kitüntette magát; szép társadalmi tulajdonokkal bír; azonfelül, édes fiam, neki nevezetes összeköttetései vannak. Végre is ilyen az élet. Mi nem fogunk változtatni rajta.

HAGBART.

De hát hogyan lehet akkor Falcknét visszautasítani?

PÜSPÖK.

Hm, — mert Falck Leonarda nő.

HAGBART.

De meddig fogjuk tűrni, hogy ilyen különbséget tehessen a társadalom?

PÜSPÖK.

Mit hallok, Hagbart? — Ah, — hát már te is azon bizonyos magaslatig emelkedtél? . . . . . Úgy veszem észre, újabb időben te is azt a sok mindenféle új tant fogadtad el, melyekkel az emberiséget boldogítani vélik.

HAGBART.

Beszélned kellett volna Falcknéval; legalább csak egyszer, bátyám.

PÜSPÖK *(komolyabban)*.

Figyelj, fiam! Roezd törvénybiró barátunk azt vette észre, hogy a tábornok Falckné házából oly időben távozik, oly időben, mondom, mely, enyhén szólva, legalább is — szokatlan. No már, fiam, engedj meg, ilyen fajta nővel én, a püspök, nem köthetek ismeretséget, ilyen nőt a mi körünkbe semmi szín alatt sem vonhatok.

HAGBART *(csipősen)*.

Hanem olyan fajta férfiakat, mint a tábornok, igen, — úgy-e bár?

PUSPÖK.

Mondom, hogy ez egészen más dolog.

HAGBART.

Csakugyan? No lám! — De hisz Falckné a tábornokkal más viszonyban nincs, mint hogy könyörülettel viseltetik iránta.

PÜSPÖK.

Hát a tábornok ismerte őt ezelőtt?

HAGBART.

Kétségkívül. Legalább úgy értesültem, hogy

Falckné Rozen urat nagyban segélyezi. *(Gúnyosan)* Mi nálunk, bátyám, más ember azt nem teszi.

PÜSPÖK.

Akkor minden bizonynyal megvan neki a maga különös oka.

HAGBART.

Megmondjam azt a különös okát? *(Lelkesedéssel.)* Mert Falckné sokkal jobb, nemesebb szívű, mint mi mindnyájan. Áldozatkészsége, bátorsága sokkal nagyobb a miénknél. E nő fenköltszelleme, szilárd jelleme, értelmi fejlettsége, szóval: egész lénye, nem is hasonlítható a miénkhez. Úgy van, főtisztelendő bátyám, úgy, — hiába rázod a fejedet.

PÜSPÖK.

A legnagyobb csodálkozással hallgatlak, öcsém.

HAGBART.

Kérlek, ne érts félre. Nem állítom, hogy Falcknénak nincsenek fogyatkozásai, hibái.

PUSPÖK.

No lásd, fiam, tehát mégis vannak. Figyelj, kérlek. Én azt tanácslom neked, hogy tégy egy kis utazást; eredj fel a hegyekbe.

HAGBART.

A hegyekbe?

PŰSPÖK.

Vagy látogasd meg bátyádat, a tanárt. Pihenésre, nyugalomra van szükséged, fiam, hogy tisztába jöhess egygyel-mással és magaddal; — hogy helyzeted kényes voltát felismerhessed. Mert, — az ég legyen tanúm, — nagy, veszélyes forrongást veszek észre rajtad.

HAGBART.

E részben igazad van, bátyám; — azonban *(habozik.)*

PÜSPÖK.

No, csak mondd, mi szorongatja kebledet; mondd, fiam.

HAGBART.

Az a forrongás azon a napon vette kezdetét, a melyen Falcknén azt a borzasztó igazságtalanságot követtem el.

PUSPÖK *(közbe, tagadólag fejét rázva).*

Igazságtalanságot ugyan nem; azonban . . .

HAGBART *(kitörő lelkesedéssel).*

Igazságtalanságot, de igen, azt! Ez képezi életem fordulópontját. Lelki zivatarra, fanatikus kitörésre volt szükség, hogy eszméljek, hogy végre tisztán lássam az életet a maga valóságában. Küzdöttem, szenvedtem. S midőn a lelki

gyötrelem, a fájdalom és keserű bánat ágyhoz szegzett, — midőn később, hogy felépüljek, fölmentem a havasokra, az Isten szabad ege alá, — midőn ott Ágotával találkoztam, megismerkedtem . . . oh, ekkor, ekkor láttam, éreztem csak, hogy mindaz, a mi eddig képezte gondolataim és vágyaim tárgyát, merő képzelgés, hiú ábránd! *(Fokozva.)* Ah, Ágotát, ezt a kedves lényt látva, a természet ép s üdítő valóságával ismerkedtem meg, — egy oly sajátszerű, tiszta lelkű, dicső lénynyel, milyenről eddig nem is álmodtam. Láttam, élveztem végre az életet a maga természetes, hamisítatlan, megigéző szépségében! Ah, bátyám, te nem képzelheted, hogy mily erős vágy támadt ekkor bennem, *azt* a nőt látni, a ki ily leányt nevelt. A mit eddig a ti körötökben nélkülöztem, a mely fogyatkozásokat saját magamon tapasztaltam, mindazt, a mi után lelkem régóta sovárgott, benne találtam fel. *(Keserűséggel.)* Mert itteni életem, nálatok, — bocsáss meg, bátyám, de már csak kimondom, — visszásnak, a természet ellen valónak mutatkozott. És ha addig fanyar, szigorú voltam felebarátim iránt, most beláttam tévedéseim okát és feltevéseit. Az igazság és természet szavát akartam keblemben elnyomni, azt hivén, hogy ebben rejlik az élet bölcsesége . . . Megvallom, bátyám, hogy ez önvád megalázó, — de végre az igazság útat tör magának. *(Kicsit eszmélve.)* . . . De hát mit is akartam neked mondani? . . .

PÜSPÖK *(csipősen)*.

Falcknéról akartál beszélni, fiam.

HAGBART.

Igen, róla. — De esedezem, bátyám, ne gondolj valami rosszat. Az utolsó napokban alig tudtam tőle megválni.

PUSPÖK.

Vagy úgy! Hát nála, ő nála mulattál . . . értem.

HAGBART *(derültebben)*.

Minden bizonnyal! De Ágotával is társalogtam, azzal a kedves, szép kis gyermekkel. — Azt akarod, hogy utazzam? Lehetetlen, bátyám. Mert ha a saját énemet, ha a fukar időt tudnám megkétszerezni, — ott, nála, Leonardánál,... nem, bátyám, nem utazom. Tisztán áll lelkem előtt az az ösvény, melyen ezután haladnom kell; és bocsánat, ha azt mondom, hogy másféle utazás *(vigan.)* mint hozzá, most nagyon terhemre esnék.

PÜSPÖK.

Hát azt hiszed, Hagbart, hogy az az ösvény, melyen most jársz, az igazi, hogy az boldogsághoz vezet? — Szegény fiú!

HAGBART.

Csak gúnyolódjál. Veled, kedves bátyám,

nem vitatkozhatom erről többet; — hisz épen úgy nem értenél meg, mint akkor, mikor a nagymama könyvtárát, a franczia s német klasszikusok megannyi remekműveit, elvontad tőlem, és a padlásra rakattad.

PÜSPÖK.

A honnan te csakhamar lehozattad ismét és azok olvasásába merültél el. No, Isten neki! Legyen hát kívánságod szerint, ebben is amabban is. Ne mondd, hogy kényszerítettelek valamire.

HAGBART.

Köszönöm, bátyám. Hisz mindig jó s kegyes voltál irántam.

PÜSPÖK.

De valami egészen újat, sajátszerűt veszek észre rajtad. Még pedig nem mától fogva.

HAGBART.

Mit?

PÜSPÖK.

Azt, hogy mióta itt egymással beszélünk, Ágota nevét alig említetted. Nos?

HAGBART *(kitérőleg)*.

Hiszen nem is Ágotáról akarunk beszélni ...

PÜSPÖK.

Talán már nem szereted őt?

HAGBART.

Hogy szeretem-e Ágotát? — *(Nevet.)* Már hogy kérdezheted ezt, bátyám? — Azt gondolod talán...

PÜSPÖK *(közbe)*.

Igen, Hagbart; azt gondolom, hogy te...

HAGBART *(hirtelen; megint nevet)*.

Nem, kedves bátyám, nem. Hidd el, félreértesz.

PÜSPÖK.

Ismétlem: utazzál. Csak egy-két hétre, — kérlek, Hagbart, utazzál. A távolból nézd a dolgot, elmélkedjél az emberekről és — szállj magadba.

HAGBART.

Lehetetlen, bátyám. Akár ha azt mondanád: Menj aludni, Hagbart; csak egy-két hétre: nagyon jól fog esni. — Nem. — Érzem valahára a vért ereimben lüktetni, látköröm tágul és akaratom erősbödik, és bensőmet erős vágy ösztönzi, oly hatalommal, hogy alig tudok ellentállani.

PÜSPÖK.

Épen azért: utazzál.

HAGBART.

Épen azért maradok. *(Elragadtatva.)* Ah! «Egyszer életemben teljes vitorlákkal akarok az érzelmek tengerére szállni» — mint az a franczia költő mondja. De itt, itt kell maradnom, hogy azt megtehessem. Így bátyám, így! Most pedig ki a szabadba! *(Kezét nyújtja.)*

PÜSPÖK *(visszautasítja).*

Azaz, hogy Falckné asszonyhoz?

HAGBART *(jó kedvében).*

Fájdalom, délelőtt nem mehetek hozzá, hisz tegnap egész nap nála voltam. — Isten veled, bátyám!

PÜSPÖK.

Hát nem akarod a levelet? A másolatát megtartottam.

HAGBART.

Igaz, bizony. Hisz ez a levél egész viszonyomat tönkre teheti.

PÜSPÖK.

No látod, Hagbart, hogy zavart, oktalan vagy, Utazzál fiam, az égre kérlek, utazzál!

HAGBART.

Lehetetlen, bátyám. Isten veled! *(Indul.)*

PÜSPÖK.

De ni, itt jön a nagymama!

II. JELENET.

Előbbiek. A nagymama. Kornélia.

HAGBART.

Jó reggelt, édes, kedves nagymama! *(Eleibe megy és kezét csókolja.)* Jól aludtál?

NAGYMAMA *(a háttérből lassan előre jövé).*

Felségesen!

KORNÉLIA *(a ki a nagymamát nagy vigyázattal karon vezeti).*

A nagymama ma egész mostanáig kitünően aludt.

PÜSPÖK *(a nagymama másik karját fogva).*

Hála Istennek!

NAGYMAMA.

Nem szükséges, kedves gyermekeim, hogy oly hangosan beszéljetek. Ob, jól megértek én mindent. *(Hagbarthoz fontosan.)* Tegnap este szobámban vártalak. Nem jöttél . . . nos?

HAGBART.

Későn jöttem haza.

NAGYMAMA.

Mondom: ne beszéljetek oly hangosan. *(Az ablaknál lévő nagy karszékbe ültetik.)* Ez az én megszokott, régi jó helyem. *(Elhelyezkedik.)* Ah, itt jól, nagyon jól érzem magamat.

PÜSPÖK.

Minden nap, a melyen itt látlak ülni, örömmel és hálával tölti keblemet.

KORNÉLIA.

Innen megláthatsz mindent, a mi künn történik és úgy érzed magad, mintha az emberek közt mozognál.

PUSPÖK.

Megengeded, hogy átöltözködhessem, úgy-e? *(A jobbik ajtón bemegy.)*

KORNÉLIA.

Parancsolsz még valamit, nagymama?

NAGYMAMA.

Köszönöm, édes gyermekim, köszönöm.

KORNÉLIA *(a nagymama kezét megcsókolva, a középajtón el).*

HAGBART *(gyermeki szeretettel nézi s aztán feléje megy).*

Kedves, jó nagymama! Te vagy az egyetlen, a ki megért engem.

NAGYMAMA *(körültekint; pillanat után, óvatosan).*

Magunk vagyunk, Hagbart?

HAGBART.

Senki sincs itt; — oh, beszélj csak, beszélj!

NAGYMAMA.

Nos, fiam, — mond hát — meg fogja látogatni a püspök Falckné asszonyt?

HAGBART.

Fájdalom, nem. — Levelet írt neki.

NAGYMAMA.

Mindjárt gondoltam. Oh, ismerem én az embereket!

HAGBART.

Úgy-e, nagymama, ez mégis szivtelenség? Még látni sem akarja, még nem is beszél vele, mielőtt itéletet mondana róla.

NAGYMAMA *(nyomatékkal; kezével integetve).*

Ilyenek ők, fiam!... Mondd csak, magunk vagyunk?

HAGBART.

Igen, nagymama, csak mi ketten vagyunk itt.

NAGYMAMA.

No de ne félj, Hagbart, ne félj! — Hát te,

fiam, nem voltál-e te is ilyen, hé? . . Én már annyi nemzedéket láttam, annyi divatot. Ah, az *én* koromban elnézők, türelmesek voltak az emberek!

HAGBART.

S aztán a te könyveid, nagymama! Nem is tudok megválni tőlök.

NAGYMAMA.

Hallod-e fiam, — egészen szerelmes vagyok ebbe a te szép mátkádba. Lásd, Ágota szakasztott olyan, mint a milyenek a leányok az én koromban voltak . . . *(Örömmel integet a fejével.)*

HAGBART.

Friss, ép és jókedvű.

NAGYMAMA *(fontossággal kiegészítve Hagbart mondatát).*

Őszinte, eszes és bátor; igen, fiam, az. Nos, Hagbart, vedd feleségül ezt a leányt, — vedd csak, kérlek. — Aztán én majd hozzátok költözködöm, a ti családotokba . . . *(Örül.)* Úgy ám, Hagbart! . . Csitt, csitt!

HAGBART.

Csakugyan? *(Kezét csókolgatva.)* Édes, jó nagymamám! Köszönöm, köszönöm!

NAGYMAMA *(kinézeget az ablakon).*

Csitt, fiam, csitt! — Itt van, ni . . . Tudtam . .

A biró úr és felesége erre tartanak. Ej, ej! Bizony alkalmatlan időben jönnek most . . .

KORNÉLIA *(megjelent a középajtón).*

Roezd úr és neje jön. Ugyan kérlek, Hagbart, mondd meg bátyánknak.

HAGBART.

Azonnal.

NAGYMAMA *(jelentőséggel).*

Tudtam, — hisz tegnap jöttek be faluról.

HAGBART.

Isten veled, nagymama. *(A jobbik ajtón el.)*

NAGYMAMA.

Adieu, fiam!

III. JELENET.

Előbbiek, Hagbart nélkül. Roezd és Roezdné. A püspök. Később Leonarda.

KORNÉLIA *(feltárja a középajtót).*

Kérem, tessék besétálni.

ROEZDNÉ.

Köszönöm. Ezer bocsánat, hogy oly korán

alkalmatlankodunk. Tegnap jöttünk be faluról és ma férjemnek a törvényszéknél van dolga.

ROEZD *(bókkal)*.

Igen, a törvényszéknél van dolgom.

PÜSPÖK.

Tudom, Roezd úr, tudom.

ROEZDNÉ *(Kornéliához fordul)*.

Ej, ni, ni; hisz a nagymama már ott ül megszokott helyén.

ROEZD.

Jó reggelt, nagymama!

ROEZDNÉ.

Jó reggelt! — Oh, kérem, az Isten szerelmeért ne háborgattassa magát, nagymama; maradjon csak a helyén.

NAGYMAMA.

Oh, én még jól tudok járni . . .

ROEZD.

Meghiszem azt! Bár csak mi is ilyen jó egészségnek örvendhetnénk.

ROEZDNÉ.

Még tegnap azt mondta a férjem Kornélia kisasszonynak, hogy . . .

NAGYMAMA.

Nem szükséges, hogy oly hangosan beszéljenek, — jól megértek én még mindent.

ROEZD, ROEZDNÉ *(furcsa pillantásokat váltanak egymással).*

ROEZDNÉ.

Azt mondta a férjem Kornélia kisasszonynak, — mivel az egyházban a prédikáczión találkoztunk . . .

NAGYMAMA.

Tudom, tudom.

ROEZD.

Soha sem láttam olyan jól konservált öreg asszonyt, mint ezt a nagymamát.

ROEZDNÉ.

Friss és egészséges mint a makk. Férjem roppantul köhög.

ROEZD.

A bizony, roppantul köhögök.

ROEZDNÉ.

Aztán meg az az én csunya neuralgiám.

NAGYMAMA.

No, ezt a betegséget az én koromban nem ismerték.

ROEZDNÉ.

Pompás! A nagymama nem is emlékszik, hogy az ő korában is betegek voltak az emberek.

PUSPÖK.

Hál' Istennek szép időnk van.

ROEZD.

Felséges! Nem tudom, hogy miért épen én... *(Kicsit köhög.)*

ROEZDNÉ.

Férjem rémítően megbült. *(Roezd és Roezdné leülnek.)*

KORNÉLIA.

A templomban erős léghuzam volt.

ROEZDNÉ.

Mi pedig egészen hátul ültünk. Azért nem is kívánhattunk «jó estét»-t a főtisztelendő püspök úrnak.

PÜSPÖK.

Nagyon sokan voltak.

ROEZD, ROEZDNÉ, KORNÉLIA *(egyszerre)*.

Bizony sokan voltak.

ROEZDNÉ.

Főtiszteléndő úr igen derék káplánra tett szert.

ROEZD.

Csakugyan. Az egész eklézsia úgy találta.

PUSPÖK.

Csak azt óhajtom, hogy az legyen, a mit én «praktikus» káplán alatt értek . . . Rossz, istentelen idők járnak, kedvesim.

ROEZD, ROEZDNÉ, KORNÉLIA *(egyszerre)*.

Istentelen rossz idők.

ROEZDNÉ.

Épen tegnap hallottuk, hogy . .

ROEZD.

És épen azért jöttünk ide, — mert mi mindig az egyenes úton járunk, főtisztelendő úr.

ROEZDNÉ.

Az egyenes úton. Ez férjem uram jelszava.

PÜSPÖK.

Aha! Valószinűleg Hagbart öcsém jegyváltása? . .

ROEZD, ROEZDNÉ *(egyszerre, irtózattal)*.

Falck kisasszonynyal!

KORNÉLIA.

Úgy van.

ROEZDNÉ.

Hát csakugyan? — Uram Istenem!

KORNÉLIA.

A bátyám azt hitte, hogy nincs joga e házasságot megakadályozni.

ROEZD.

Azt hitte?.. Hm, — képzelem, hogy milyen nagy lelki fájdalmába került a főtisztelendő úrnak.

PÜSPÖK.

Nem tagadhatom, — nincs különben.

ROEZDNÉ.

S aztán Tallhaug Hagbart kandidátus úr milyen nagyon megváltozott.

ROEZD.

Az ám! Ő, a ki még nem régen . . .

PÜSPÖK.

Az ifjuságot nem kell szigorúan megitélni, kedvesim.

ROEZD.

Jaj! Az a mostani szellem! Uram Istenem!

PÜSPÖK.

A leány egyébiránt tetszik nekem.

KORNELIA.

A püspök-bátyám még azt is találja, hogy kedves, szeretetreméltó, — habár belátja, hogy magaviselete egy kicsit túlzó.

ROEZDNÉ *(borzalommal)*.

De az anyja! Az anyja!

ROEZD.

Igen, az anyja!

KORNÉLIA.

A bátyámuram elhatározta, hogy nem látogatja meg.

ROEZD, ROEZDNÉ *(egyszerre, kárörömmel)*.

Csakugyan?

ROEZDNÉ.

Istenem, de örülünk rajta!

ROEZD.

Csak ezt akartuk megtudni. A kivel csak találkoztunk, mind, mind csak ezt akarta megtudni.

ROEZDNÉ.

Mert nagyon féltünk.

KORNÉLIA.

A bátyám irt annak az . . . asszonynak és tudtára adta, hogy . . .

ROEZD.

Természetesen.

ROEZDNÉ.

Világos! — Istenem, milyen okos a főtisztelendő püspök úr.

NAGYMAMA.

Hé, gyermekek! — Kocsi állott meg a ház előtt . . . Egy asszony száll ki . . .

ROEZDNÉ *(megijed, felugrik).*

Egy asszony?! — Jóságos ég! Talán csak nem . . .

ROEZD *(felugrik; elszörnyűködve).*

Asszony!

KORNÉLIA *(az ablakon kinézve).*

Fátyol van az arczán.

ROEZDNÉ *(szinte az ablakon kinézve).*

Fátyol? — Csakugyan. *(Férjéhez.)* Gyere, Roezd, nézd meg csak, te ismered . . .

ROEZD *(kinézett).*

Hatalmas ég! — Ő az. Ismerem a kocsisát.

PÜSPÖK *(felkelt).*

De hátha Ágota kisasszony?

KORNÉLIA.

Oh nem; az nem Ágota. — Uram Istenem, már jön; mit csináljunk? . . .

ROEZDNÉ *(a püspökhöz).*

Megkapta a főtisztelendő úr levelét?

PÜSPÖK.

Minden bizonynyal. Már ma reggel.

(A zavar növekedik.)

ROEZD.

És mégis!

PÜSPÖK.

Talán épen azért. — No de, Kornélia, kérlek, menj elébe, fogadd őt.

KORNÉLIA.

Én? — Soha!

ROEZDNÉ *(a férjéhez).*

Gyerünk, Roezd, gyerünk. — Ugyan, siess már, no.

PÜSPÖK.

No, de maradjanak még egy kicsit.

ROEZDNÉ.

Lehetetlen, főtisztelendő úr. *(Zavarban ide s tova szaladgál.)* Erre kimehetünk?

ROEZD.

Az a püspök úr hálószobája. Már mit gondolsz?

ROEZDNÉ *(nem tudja, hogy mit csináljon, merre menjen).*

Uram Istenem! Hátha találkozunk vele? No, de gyere már.

ROEZD.

Ne várjunk egy kicsit, édesem?

ROEZDNÉ.

Várni? *(Csipősen.)* Hogy találkozzál vele. Talán még szóba állni, mulatni is akarnál vele, azzal a . . .

PÜSPÖK *(ő is zavarban).*

De hát valakinek mégis csak . . . Kornélia! Te, te. Eredj, kérlek, eredj!

KORNÉLIA.

Nem én; a világnak minden kincseért sem! Én nem mozdulok innen.

NAGYMAMA *(a ki az egész jelenetet sajnálkozással és indignátióval szemlélte s fejét csóválta; erős hangon).*

Öcsém uram!

PUSPÖK *(gyorsan hozzá megy).*

Nos, nagymama, mit csináljunk?

NAGYMAMA *(keményen)*.

Az udvariasság kötelesség, édes fiam. Azzal mindenkinek tartozunk.

PÜSPÖK *(összeszedi magát)*.

Igazad van. *(A középajtó felé indul.)* Lehet! *(Az ajtó megnyílt; — Leonarda jön.)*

ROEZDNÉ.

Itt van, ni! Mondtam.

ROEZD.

Ugyan hallgass! Csitt *(integet neki.)*

ROEZDNÉ *(a férjéhez)*.

Meneküljünk, Dániel! El, el!

LEONARDA *(az előtérbe lépve)*.

Bocsánat, — a főtisztelendő püspök úrhoz van szerencsém? . . .

PUSPÖK.

Az vagyok. — Szabad kérdeznem . . .

LEONARDA.

Nevem: Falck Leonarda . . .

PÜSPÖK *(bemutatva neki a többit)*.

Kornélia, nővérem; — Roezd, törvénybiró

úr; — Roezdné asszony; — és itt . . . *(a nagymama felé az ablakhoz menve.)*

LEONARDA.

A nagymama, úgy-é?

PUSPÖK.

Az. — Megengeded, kedves nagymama, hogy Falckné asszonyt bemutathassam neked?

NAGYMAMA *(a karszékről fölkel, de a helyén marad; szívélyesen, őszintén).*

Nagyon örülök, . . . szívemből örülök, hogy láthatom önt, asszonyom.

ROEZD, ROEZDNÉ *(egyszerre).*

Mit mondott, hé?

NAGYMAMA *(nyomatékkal).*

Mint a család legöregebbje, azt mondom: Hozta Isten körünkbe, tisztelt asszonyom! Szivesen látom házunkban. *(Kezével nyájasan üdvözli.)*

LEONARDA *(kissé meghökken; meghajtja magát előtte s aztán kezét csókolja).*

ROEZDNÉ.

Uram, Istenem!

KORNÉLIA *(halkabban).*

Még csak ez kellett!

ROEZDNÉ *(a férjéhez).*

Takarodjunk, öregem.

ROEZD.

Magamat ajánlom, főtisztelendő úr.

PÜSPÖK.

Köszönjük szépen, Roezd úr. *(Halkabban Roezdhez.)* Hiába! Már csak magam harapok a savanyú almába.

ROEZDNÉ *(a püspökhöz).*

Legjobb az egyenes út, főtisztelendő úr. Ajánljuk magunkat. *(A nagymamához.)* Csókolom a kezét, nagymama.

NAGYMAMA.

Köszönöm, köszönöm! *(Kézmozdulattal azt fejezi ki, hogy csak menjenek.)*

ROEZD, ROEZDNÉ *(párosan, egyszerre, szép csendesen meghajtják magokat Leonarda előtt, és aztán Kornéliával a középen el).*

PÜSPÖK *(pillanat után).*

Kérem, foglaljon helyet, asszonyom.

LEONARDA *(nem ül le).*

Főtisztelendő püspök úr levelet küldött ma nekem . . . *(Feleletre vár, de hiába. Pillanat után.)* Abban a levélben igen udvariasan azt adja tud-

tomra, hogy családja velem nem akar megismerkedni, hogy nem fogadhat körébe . . .

PÜSPÖK.

Azt hiszem, asszonyom, ön maga sem kivánta azt, sem azelőtt, sem pedig most.

LEONARDA.

Ez annyit tesz, hogy az ifju mátkapárnak adjam át birtokomat, magam pedig távozzam el innen? . . .

PÜSPÖK.

Úgy látszik, ön maga értelmezi igy leve lemet?

LEONARDA.

Unokaöcscse, Hagbart, bizonyosan megmondta főtisztelendőségednek, hogy az én birtokom még nem jövedelmez annyit, hogy azon egy családot — és magamat is fentarthassam . . .

PÜSPÖK.

Elhiszem, asszonyom; — de hát nem lehetne-e azt a birtokát . . . eladni?

LEONARDA.

Hogy mindnyájan elhagyjuk e vidéket? Hogy földönfutókká legyünk? . . Értem. — Pedig lássa főtisztelendő úr, ez a kis birtok, melyre annyi

gondot fordítok, még csak ezután fog jövedelmezni. A föld ára is nagyban emelkedik, mióta a vasút itt nálunk elkészül. . . De végre családi emlékek is. . .

PŰSPÖK *(közbe)*.

Csinos kis birtok, tagadhatatlan.

LEONARDA.

Melytől elválni nehezemre esnék.

PUSPÖK.

Végtelenül sajnálom, hogy úgy van.

LEONARDA.

Szabad remélnem, hogy ezek a körülmények főtisztelendőséged elhatározására némi befolyással lesznek?

PÜSPÖK.

Az én elhatározásomra az ön birtokviszonyai nem lehetnek mérvadók.

LEONARDA.

Talán megsértettem a lefolyt nyolcz év alatt főtisztelendőségedet, vagy családja valamely tagját?

PÜSPÖK.

Oh nem, asszonyom. Ön legjobban tudja, hogy ilyesmiről szó sem lehet.

LEONARDA.

Vagy gyámleányomat, Ágotát, neveltem úgy, hogy e tekintetben . . .

PÜSPÖK *(közbe)*.

Ágota kisasszony becsületére válik önnek.

LEONARDA.

Talán gyáram munkásai adtak panaszra okot? Ilyesmi könnyen megtörténhetik.

PÜSPÖK.

Nem, asszonyom, még a legszigorúbb biró is azt fogná mondani, hogy ön e részben is minden kifogáson felül áll.

LEONARDA *(sürgetve)*.

De hát mely részben nem?

PÜSPÖK.

Bocsánat, asszonyom, — azonban . . .

LEONARDA.

Majd segíteni fogok önnek, főtisztelendő úr. *(Nyomatékkal.)* A múltam az. . .

PÜSPÖK.

Mivel maga mondja, ám igen, úgy van: a múltja az, a mire nézve észrevételeim, fontos aggályaim vannak.

LEONARDA.

De hát nincs semmi, a mi engesztelődésül szolgálhatna oly múltért, melyet ön különben nem is ismer?

PÜSPÖK *(csipősen)*.

A mi azt az engesztelődést, mondjuk inkább: azt a bűnbánatot illeti, — én ugyan nem vettem észre, hogy ön ilyesmi után valaha törekedett volna.

LEONARDA.

Azt akarja ezzel szememre vetni, püspök úr, hogy soha sem gyóntam meg bűneimet, de még az egyházba sem mentem soha, épületes prédikációit hallgatni?

PUSPÖK.

Úgy van, asszonyom.

LEONARDA.

Hát azt akarja, főtisztelendő úr, hogy az engesztelődést a hazugság útján keressem?

PÜSPÖK.

Isten mentsen! — De az én meggyőződésem szerint, csak ez az egyetlen út vezet czélhoz.

LEONARDA.

Nem, uram, nem. Van még más útja is a ja-

vulásnak. Lássa, főtisztelendő úr, én a munka, a kötelesség teljesítésének útját választottam.

PUSPÖK.

Ismétlem: csak az én útam vezet biztosan a czélhoz. Az ön által választott módok és eszközök vajmi kevés biztosítékot nyújtanak a — kisértés ellen.

LEONARDA.

Ah, — ha főtisztelendő úr úgy állítja fel a kérdést, akkor, úgy látom, valami határozott, különös tényre állapítja okoskodását. Megengedi, úgy-é, hogy még egyszer útba igazíthassam püspök urat? . . . Rozen tábornok . . .

PUSPÖK *(közbe)*.

Igen, a tábornok.

LEONARDA.

Eltávolítsam őt, úgy-e bár?

PÜSPÖK.

El, el, minél előbb.

LEONARDA.

Igen; de akkor elpusztul, tönkre megy ez az ember! Pedig, lássa, főtisztelendő úr, Rozen tábornok, minden hibái mellett is, bizonyos tekintetben derék, jóravaló férfiú.

PUSPÖK.

Oh, kétségkívül, asszonyom. De az én állásom nem engedi meg, hogy oly viszonyok feszegetésébe keveredjem, melyeket nem ismerek. Sőt, ha ismerném, sem tenném azt. Különben, édes asszonyom, az, a ki Rozen tábornok urat a végelpusztulástól meg akarja menteni, annak oly hírnévvel kell birnia, mely tisztább a gyémántnál.

LEONARDA.

Tökéletes igaza van.

PUSPÖK.

Az az ár, a melyet ön a tábornok megmentésére fizet, túlságos nagy, már azért is, mert bizonytalan, vajon ön az által czélját eléri-e.

LEONARDA.

Megengedem. Van azonban még valami, a miről főtisztelendő úr, úgy látszik, megfeledkezett.

PÜSPÖK.

És mi volna az, ha szabad kérdeznem?

LEONARDA.

A könyörület, püspök úr!

PUSPÖK.

A könyörület! — Nagy szó! — Nos, asszo-

nyom, ha csak ezen fordulna meg a dolog, akkor, természetes, nekem nincs többé mit mondanom.

LEONARDA.

A főtisztelendő úr nem hisz szavaimnak.

PÜSPÖK.

Nagyon szeretném, ha csak arról volna a szó, a mit *én* hiszek. *(Keményebben.)* Hanem bát ön azzal természetesen be nem éri.

LEONARDA.

Azt csak meg fogja engedni, hogy a jót meg kell tennünk, még azon esetben is, ha ez által jó hírnevünk csorbát szenvedne.

PÜSPÖK.

Magam is azt vallom.

LEONARDA *(lelkesedéssel)*.

Nos, püspök úr, én *ezt* a fegyvert használom most ön ellen. Meglehet, sőt nagyon valószínű, hogy egyházközségének bizalma megingattatnék, ha ön engem házamnál meglátogatna. De hisz tőlem tudja, hogy a mit a tábornokhoz való viszonyomról beszélnek, az merő pletyka. Ellenkezőleg: én azt várom, hogy főtisztelendőséged segédkezet nyújtson, midőn megkisértem, vajon nem menthetem-e meg Rozen urat. Ez által Hagbarttal és Ágotával is jót tesz és irántam is ke-

gyes, ha nem utasít vissza. Több éve már, hogy csak másoknak éltem, munkálkodtam. Ez pedig, meg fogja engedni, püspök úr, áldozatokba kerül, kivált akkor, ha az élettel még nem fejeztük be számadásunkat.

PÜSPÖK.

Oh, minden bizonnyal. Hisz ön, asszonyom, a megtestesült ifjuság.

LEONARDA *(szerényen visszautasítva).*

Az ugyan nem; — de hát remény és csalódás, küzdelem és bánat nélkül az én életem sem folyt le. Most némi jutalomra szeretnék szert tenni. Vajon ki nem ohajtaná azt? Azokkal szeretnék élni csendben, nyugalomban, a kikért ez áldozatokat hoztam. Tanúja akarnék lenni az *ő* boldogságuknak; hisz ebben találnám az enyimet. Esedezem, püspök úr, ne foszszon meg e reménytől. Sorsom, jövendőm az ön kezében van.

PÜSPÖK.

Nem értem, hogy jövendője mikép lehetne az én kezemben?

LEONARDA.

Igen, csak az ön kezében. Mert ha csak úgy nyerhetem ki főtisztelendőséged beleegyezését, ha számüzetem, — ez árért Ágota soha sem fogja kezét nyújtani az ön unokaöcscsének.

PÜSPÖK.

Véghetetlenül sajnálnám.

LEONARDA.

Ide siettem, mielőtt gyámleányom valamit megtudhatott volna. Magammal hoztam azt a levelet, melyet püspök úrtól kaptam. *(Ruhájában keresi a levelet.)* Kérem, esedezem, vegye vissza.

PÜSPÖK.

Mit keres?

LEONARDA.

Mondom, azt a levelet. Iróasztalomra tettem, hogy magammal ide hozzam . . . s ím . . a nagy sietségben és izgalomban odahaza felejtettem. Most Ágota azon az asztalon rendezi számadásaimat, ha meglátja a levelet és megismeri az ön kezeirását? . . . Sejteni fogja, hogy az a levél fontos dologról szól . . . hisz mindennap főtisztelendőséged látogatását vártuk.

PÜSPÖK.

Ezen már nem változtathatunk.

LEONARDA.

De igen, uram, változtathatunk. Ha már most Ágota ide jön, — mert ő sejt, megért mindent, — és kétségkívül ide fog jönni, — nem fogadhatná-e püspök úr őt nyájasan, szeretettel, — nem mondhatná-é neki . . . *(Habozik.)*

PUSPÖK.

Ugyan mit?

LEONARDA *(lelkesen, nyomatékkal).*

Így szólhatna gyermekemhez: «Tévedtem. — «Mert az ember nem a szerint itélendő meg, a «mint hibázott, hanem a szerint, hogy mit mívelt, «képezett saját magából: nem a híre, hanem «a jó s igazhoz való akarata szerint. Erre én, a «püspök, fogom ezentúl községemet tanítani, az «által, hogy legközelebbi vasárnapon megláto-«gatom Falck Ágota gyámanyját». *(Észreveszi a nagymama részvétét, hozzá megy és kezét fogja.)* Oh nézze csak, e tiszteletreméltó aggnő is érettem esedezik. Oly korból származik ő, mely szeretetben, türelemben gazdagabb volt a mienknél, mindenesetre türelmesebb, mint mi a nagyvilág ez elhagyott fészkében. E nő hosszú életének egész bölcsesége e szavakban fordul hozzánk: «Legyetek türelmesek!»

PÜSPÖK.

Igen, asszonyom. De van ám a türelemnek oly neme, a melylyel nem élhetünk, — az a türelem, mely a jó s rossz közti különbséget megszünteti. A nagymama korában, igen, megvolt ez a türelem, — de mi nem követhetjük azt.

LEONARDA *(visszajön a nagymamától).*

Ha hibáztam, — ha parányinak látszom fő-

tisztelendőséged magasztos nézetével szemben, — akkor gondolja meg, hogy ön, a püspök, annak a szolgája, a ki a bűnösök barátja volt.

PÜSPÖK.

Az is leszek, ha ön hozzám jön és lelkének megmentéseért veszi igénybe szolgálatomat.

LEONARDA *(esedezve)*.

Csak abban segítsen, hogy múltammal békülhessek ki. Ez mind, a mit öntől kérek. Hát csak egy kis udvariasságról van szó. Ne keserítse meg életemet. Lesz gondom rá, hogy mi ketten csak igen ritkán találkozzunk. Esedezem, püspök úr, ne üzzön el innen; mert ez annyi volna, mint kitenni a közmegvetésnek. Lássa, jóakarata Hagbart és Ágota hálájában is fogja találni jutalmát.

PUSPÖK.

Valóban sajnálom, hogy ön szívtelennek, kegyetlennek fog tartani. De gondolja meg: az én lelkemre ezerek lelkiismerete súlyosodik. Hagbart unokaöcsém kedveért nem szabad a községem bizalmát vagy a törvényt megsértenem. Higye el, már nagyon is engedékeny voltam, midőn ily mozgalmas időkben, házamba, a püspök házába, fogadtam be gyámleányát; — nem fogadhatom be azt az asszonyt is, a kit az egész község, — habár igazságtalanul — — no de . . . nem akarom önt sérteni . . .

LEONARDA.

Ah, csakugyan nem?

PUSPÖK.

Ismétlem: hogy nem. Sőt megvallom: ön személye kellemetes benyomást tett rám.

NAGYMAMA *(azalatt lassan fölkelt helyéről és pár lépést tett Leonarda felé).*

LEONARDA *(a nagymamához szeretettel).*

Oh, — kedves, jó nagymama, már elhagy bennünket? . . .

PÜSPÖK *(oldalt megy az asztalhoz és csenget).*

NAGYMAMA *(Leonardához).*

El; — oh én már nagyon öreg vagyok . . . én nem tudok már vitatkozni, harczolni, — a mit lelkemből szeretnék. *(Finom gúnynyal.)* S aztán — *(a püspökre mutatva)* a mit ettől hallottam, az után nekem nincs is már jogom, itt maradni . . .

KORNÉLIA *(a csengetésre bejött és a nagymamát kivezetve, a középen el).*

LEONARDA *(a püspökhöz közeledve; erősen).*

Most már megmondhatom püspök úrnak. Önnek nincs bátorsága, nincs erélye. Érzi ugyan, hogy mit *kellene* tenni, — de nem *meri* tenni.

PÜSPOK.

Ön nő — s én — hallgatok.

LEONARDA.

S mert nő vagyok, oly dolgokat mondott nekem, a melyeket nem mondott volna például Rozen tábornoknak, oly férfiúnak, ki múltja s jelene mellett is szívesen látott vendége a püspöknek.

PÜSPÖK.

Tőle is szabadulni fogok. De közte s ön közt . . . különbség van.

LEONARDA.

Kétségkívül. De nem hittem, hogy ön a különbséget ebben az értelemben fogja keresni; azt sem, hogy az Úr szolgája az erősebbet fogja gyámolítani a gyöngébb helyett; — és nem a nyilvános bűnt és botrányt ítéli el, hanem az igazságtalanul vádolt nőt.

PUSPÖK.

Asszonyom! —

IV. JELENET.

Ágota. Leonarda. Hagbart. Püspök.

ÁGOTA *(gyorsan fölnyitotta a középajtót, azon belép és legott a küszöbnél egy pillanatig megáll. Nagy izgalomban).*

Anyám! Anyám!

LEONARDA.

Ágota? — Te itt? —

ÁGOTA *(Leonardához siet).*

Anyám, — oh kedves, jó anyám!

LEONARDA.

Te tudnád, hogy . . . ?

AGOTA *(kitörő szeretettel Leonarda karjaiba borul).*

LEONARDA.

Gyermekem, édes, jó Ágotám! Te reszketsz, halványodol, — szólj!

ÁGOTA.

Tudtam, édes mama, tudtam, hogy itt vagy, — ezeknél.

LEONARDA.

Kérlek, gyermekem, vigyázz, mérsékeld magad.

ÁGOTA.

Nem, mama, nem; nem birom tovább.

PÜSPÖK.

Magukra akarnak maradni, hölgyeim?

ÁGOTA *(erősen)*.

Hol van Hagbart? . . .

PÜSPÖK *(akadozva)*.

Eltávozott . . . hazulról . . .

ÁGOTA *(ismét hévvel magához szorítja Leonardát)*.

Nem, nem! Oh, hát ily árért akartak e családba fogadni? Anyámat, téged, édes jó anyámat, életem jóltevőjét, boldogítóját áruljam el, — téged, mama, a kit annyira szeretek, kinek örök hálával tartozom? . . . . . Oh nem; soha, soha! *(Csókolgatja.)*

PÜSPÖK *(Leonardához)*.

Ugyan kérem, asszonyom, folytassuk-e beszédünket, vagy pedig . . .

ÁGOTA *(lelkesül)*.

Folytatni? — Mit? — Anyám elárulásáról az alkudozást? — Soha! Nem, ha saját boldogságomat látnám is összeomlani! Nem, ha az örök üdvösséget nyerhetném is el általa!

PÜSPÖK.

Gyermekem, gondolja meg, hogy . . .

ÁGOTA *(közbe)*.

Nem, és százszor nem! Meg kell szabadulnom végre e nyomasztó súlytól. Oh, anyám, anyám! Csak téged birjalak egészen és egyedül; csak téged szeretlek igazán és örökké!

PÜSPÖK.

Ön még igen fiatal, kedves Ágota. Ily korban sok mindenfélét beszél összevissza az ember, a mit később megbán.

LEONARDA *(szorongva, karját fogva)*,

Jer, kedvesem; menjünk, menjünk.

ÁGOTA *(ki valamennyi közül először vette észre, hogy Hagbart a jobboldali ajtóban megjelent. Elsikoltva magát).*

Hagbart!

HAGBART *(még ott)*.

Hallottam szavadat már künn ... *(Meghökken.)* Ah, Leonarda? Itt?

ÁGOTA.

Hagbart? *(Elibe akar szaladni, de midőn azt látja, hogy Hagbart is tárt karokkal feléje siet, hátrál.)* Nem, Hagbart, nem! Ne közelíts hozzám!

HAGBART.

De az Isten szerelméért, Ágota! Ugyan szólj, mi bajod?

ÁGOTA.

Oh, hát nem volt annyi erőd és bátorságod, hogy e gyalázattól megmentettél volna? Nem volt? . . Istenem!

HAGBART.

Hisz nem tudtam, nem gyanítottam, hogy . .

ÁGOTA *(mindig hevesebben).*

Tudhattad, tudnod kellett volna; hanem gyáva, félénk vagy. És most? .. Ah, de most tudod, érted, úgy-e?

HAGBART.

Igen, kedvesem, de . . .

ÁGOTA.

És nem siettél azonnal hozzánk?

HAGBART.

Ez lett volna kötelességem, azonban . .

AGOTA.

Oh, más gondolatok forrnak agyadban, más érzelem szoritja szivedet! Istenem, — abban a hitben ringattam magam, hogy én foglak titeket

kibékíteni; azt reméltem, hogy ezt veled, a te férfi segítségeddel fogom tehetni — s hogy addig nem nyugszunk, míg véghez nem vittük.

HAGBART.

Igazságtalan vagy irántam, Ágota. Hát megakadályozhattam, hogy . .

ÁGOTA *(hirtelen)*.

Nem, azért nem, mert hisz te álmodozol, a te gondolatid máshol tévelyegnek *(Ujjával fenyegetve.)* Oh, lelkedbe, szivedbe látok én, Hagbart! De azt csak érezhetnéd, hogy az *én* megbecsültetésem nem válhatik anyám gyalázatává, — érezhetted, hogy ha valami, ez tartozik a lehetetlenségek közé.

HAGBART.

Jó, jó, kedves Ágota; de erre nincs is szükség. Hisz én tihozzátok megyek lakni, veletek fogok élni.

AGOTA *(felsikolt)*.

Ah! — Ezt a legnyomorúltabb ember is megtenné!

LEONARDA *(csillapítja)*.

Ágota, — kérlek, uralkodjál magadon!

ÁGOTA *(teljes erővel)*.

Nem, anyám, nem! Oh, hadd tudja az egész

világ, milyen mélyen sértettek, mily csúful rászedtek engem. Jaj, anyám, nem mától fogva szenvedek én e miatt, — nem csupán ez a fájdalom kínozza és szaggatja szegény szivemet! *(Szivéhez kap.)* Oh jaj, Istenem!

LEONARDA *(szeretettel).*

Értelek, gyermekem. De lásd, ezzel szeretetét, Hagbart szeretetét sérted meg...

ÁGOTA *(gúnynyal, sirva, kaczagva).*

Az ő szeretetét? — Ah!

LEONARDA.

No de gyermekem, te magadon kívül vagy, — te nem tudod mit beszélsz...

ÁGOTA.

Nem. Nem vonok vissza egy szót sem. Nem gondolok senkivel. Hiszen oly igen-igen boldogtalan vagyok. *(Leonardára borúl.)*

LEONARDA *(halkabban).*

Haragod, indulatod elragad, kedvesem. Hát nem ismered Hagbartot? Hát nem esküdtetek-e örök hűséget egymásnak? Nem győződtél-e meg becsületéről, tiszta, igazi jó akaratáról? *(Nyomatékkal.)* Nem tudod, nem mondtad-e magad, hogy Hagbart nem olyan mint a többi, hanem jobb, nemesebb, hogy egyetlen?

ÁGOTA *(eltávozik tőle).*

Nem, anyám, nem. Oh, mert te nem látod... te nem tudod... hogy...

LEONARDA *(közbe).*

De kérlek, leányom mérsékeld magadat, mert viseleted itt szégyenünkre válik.

ÁGOTA.

Szégyen? — Igen; de a szégyen és gyalázat őt, őt éri. *(Kitörve, elkeseredve.)* Ah, mert most már tisztán áll előttem: Hagbart nem *engem* szeret. *(Fájdalmában elsikoltja magát; a háttérbe siet s elrejtőzik.)*

(Pillanatnyi szünet.)

PÜSPÖK *(Hagbarthoz megy; kezét fogja; halkan, de nyomatékkal).*

Remélem fiam, hogy most már utazol?

HAGBART *(halkan).*

Igen, bátyám, utazom.

PÜSPÖK.

Távozzunk, Hagbart, távozzunk. *(Hagbarttal a baloldalon el.)*

V. JELENET.

Leonarda. — Ágota.

ÁGOTA *(lassan az előtérbe jön; sirva, esdekelve).*

Megbocsáthatsz, anyám?

LEONARDA.

El, el innen! Szerencsétlen!

ÁGOTA.

Oh mondd, hogy megbocsátsz.

LEONARDA.

Nem, nem. Siessünk, el innen, el!

ÁGOTA *(a legnagyobb érzelemmel).*

Hisz... nem vagyok .. féltékeny rád .. édes, jó mamám.

LEONARDA *(zavarban).*

Hallgass, az Istenért, hallgass.

ÁGOTA *(sirva, szakadozva).*

Csak egyre kérlek, — engedd, hogy pár napra felmehessek a hegyekbe .. talán legyőzhetem bánatomat .. Istenem, mama .. mondd, oh mondd, hogy... szereted-e?..

LEONARDA *(szabadulni igyekszik tőle).*

ÁGOTA.

Mert én... én... nem szeretem többé...

LEONARDA *(erősebben).*

Ágota! *(Pillanat múlva az anyai szeretet és szánakozás kifejezésével öleli s csókolja.)* Gyermekem!

HARMADIK FELVONAS.

Leonarda kertje. Virág; csemeték. Megfelelő butor. Oldalt kerti lak.

I. JELENET.

Leonarda. Péter.

LEONARDA.

Mihelyt a lovak nélkülözhetők, be kell fogni s küldje a kocsit Ágota kisasszonyért. Megtörténhetik ez még ma?

PÉTER.

Oh igen, asszonyom.

LEONARDA.

Jensz is menjen fel a kocsin a majorházba. Hideg idő jár ott fenn a havasokon. A kisasszonynak haza kell jönni.

PÉTER.

Meglesz, asszonyom. *(El.)*

II. JELENET.

Leonarda. Hagbart.

HAGBART *(jobbról jövé, pillanatig megáll, míg Leonarda észreveszi).*

LEONARDA *(meghökkent).*

Ah, ön, Tallhaug úr?

HAGBART.

Bocsánat, asszonyom. Mindenütt kerestem. E perczben érkeztem vissza kirándulásomról.

LEONARDA.

Ágota nincs honn.

HAGBART.

Tudom. Távollétem egész ideje alatt nem volt honn.

LEONARDA.

Úgy van.

HAGBART.

Még soká fog elmaradni, ha szabad kérdeznem?

LEONARDA.

Ma küldtem fel érte a kocsit, — e szerint holnap itt lehet.

HAGBART.

Sürgős beszédem van önnel, asszonyom.

LEONARDA.

Ágotáról?

HAGBART.

Róla is.

LEONARDA.

Nem halaszthatná későbbre?

HAGBART.

Egyenesen a gőzhajóról jöttem ide, — be fogja látni, hogy...

LEONARDA.

De ha az, a mit mondani akar, Ágotát illeti, — leányom pedig nincs jelen?..

HAGBART.

A mennyiben Ágotáról van szó, asszonyom, gyorsan végezhetünk. Leányának igaza volt. Csakhogy én azt akkor nem tudtam.

LEONARDA.

Mit hallok! Istenem!

HAGBART.

Én — nem — Ágotát — szeretem.

LEONARDA.

De ha Ágota önt szereti?

HAGBART.

Oh nem, asszonyom; megmutatta ő nekem, hogy nem szeret. Ezt önnek nyiltan meg is vallotta — nemde?

LEONARDA.

Leányom ekkor fel volt indúlva; a szenvedély annyira elragadta, hogy szavainak nem adtam teljes hitelt.

HAGRART.

Tehát mégis megmondta? — Bizonyos voltam benne. Nem, — Ágota nem szeret; de önt, önt szereti, forrón, lángolón. Önnek, az ö kedves gyámanyjának boldogsága az, a mit mindenekfölött szívén hord.

LEONARDA.

Ha ön nem szereti Ágotát, akkor nem is kellett volna ide jönnie . . .

HAGBART.

Igaza lehet, asszonyom. Ah, de mióta itt vol-

tam, más ember lett én belőlem... és e perczben egészen más valami hozott engem ide.

LEONARDA.

Ismétlem, Hagbart, ha nem szereti gyámleányomat, akkor nem szabad házamba jönnie. Ezzel Ágotának és nekem is tartozik.

HAGBART.

Oh, higye el, épen e figyelem és tekintet az, a mi ide, önhöz vezetett.

LEONARDA *(gyorsan)*.

Akkor én távozom.

HAGBART.

Nem, asszonyom, azt nem fogja tenni. Az egekre kérem, ne tegye!

LEONARDA.

Hagbart?! Nem ismerek önre, úgy megváltozott.

HAGBART.

Megváltoztam? — Oh, ezért hálát adok Istenemnek! Mert, őszintén szólva, nem nagy tisztelettel viseltetem az iránt, a ki eddig voltam. Mások, meglehet, megváltoznak könnyen, sebtiben, máról-holnapra; — én nekem több időre s

nagyobb munkára volt szükségem, hogy a régit lerázva, új ember lehessen belőlem.

LEONARDA.

Nem értem, Hagbart . . .

HAGBART *(egészen közelébe megy; szavába vág).*

Oh igen, — ön megértett.

LEONARDA.

Akkor ön nagy bűnt követ el, Hagbart. Vigyázzon!

HAGBART *(nagy indulattal kezét fogja).*

Keze reszket, asszonyom? . . . Leonarda!

LEONARDA *(küzdelemben).*

Nem, — Hagbart, nem; csalódik.

HAGBART.

«Ne keltsd fel a dæmonokat kebledben» — mondja egy régi szó. Hasztalan, Leonarda! Hisz csak ezek adnak életünknek erőt, hatalmat; ezek, csak ezek visznek a czél felé.

LEONARDA.

De a mi kötelességünk: ezt az erőt fékezni, irányozni. Ez, Hagbart, ez az én életemnek drágán szerzett tapasztalása.

HAGBART.

Oh, hallgasson meg, Leonarda! Ha meg nem volnék győződve, ha nem érezném, hogy az igazságnak hatalmas keze vezetett ide, önhöz, — nem állnék most előtte. Oh, hosszú, kínos küzdelmen mentem én keresztül. A lenyügző bilincs láncszemeitől egyenként kelle szabadulnom, hogy akaratom erősödjék, hogy minden gondolatom s érzelmem *egy* czél felé törhessen. Ah, Leonarda, — most ím ott vannak a czélnál, — most mindkettőnknek csak az a feladata: egy újabb, boldogabb, dicsőbb után törekedni. Oh, hadd mondjam meg, hogy . . .

LEONARDA.

Hagbart!

HAGBART.

Szeretem önt, Leonarda; szeretem szívem mélyéből, igazán, végtelenül. Ön az, Leonarda, kit Ágotában szerettem, imádtam; csak önt, önt szeretem!

LEONARDA.

Akkor, — Hagbart, — akkor . . . viseltessék irántam azon tisztelettel, melyre jogom van.

HAGBART *(a szerelem teljes hevével).*

Leonarda! Boldogságom!

LEONARDA.

Nem, nem! *(Elsiet tőle.)* Istenem! Oh, miért kellett ennek így történni!

HAGBART.

Lépésről-lépésre jött; lassan, de nagy erővel, szünet nélkül. Igen. Az ellentállás, ez a kegyetlen barátunk, ösztönzött, hajtott előre, Leonarda. Oh, legyen boldog, oly boldog, a milyen én vagyok!

LEONARDA.

Én nem érdemlek boldogságot; én nem számítottam arra soha!

HAGBART.

Ah, mit bánom én, mily szenvedéseken ment keresztül, hogy olyanná legyen, minőnek e pillanatban látom előttem: oly angyali szépnek, oly jónak, igaznak. Csak azt tudom, hogy ha a többiek nem a szerint itélték volna meg, a mint hibázott, — én nem tanultam volna meg önt szeretni, imádni, azért, a mit saját erejéből alkotott magából.

LEONARDA.

Köszönettel, örök hálával tartozom önnek, Hagbart. De gondolja meg: az emberek ezt a jó indulatot és hajlamot rossz szemmel nézik; hibáztatják, kigúnyolják azt, ha fiatal ember oly nőt szeret és akar elvenni, a ki . . .

HAGBART *(közbe)*.

Az embereket, Leonarda, soha sem kérdeztem, azok nézetével soha sem törődtem, még akkor sem, midőn még az előitélet fogva tartott. Csak önt, Leonarda, csak önt kérdezem . .

LEONARDA *(szavába vág)*.

Az egyes ember a többiek rokonszenve nélkül is élhet, boldogulhat, — de nem személyi viszony, nem a házasság. Oh, az a zord, fagyasztó lég, mely a társadalmat bejárja, kegyetlenül behat családi életünk szent tűzhelyéig; megrontja, feldúlja boldogságunkat.

HAGBART.

Érzem, hogy nehezen felelhetnék erre, Leonarda. Mert a mit *én* mondhatok önnek, a fenkölt szellemű, erős lelkű nőnek, — az csak merev ügyetlenségnek látszhatik. De hasztalan! Tettetéshez, képmutatáshoz nem értek, és nem lehetek más, mint a ki vagyok. Ah, mióta érzem, hogy önt szeretem, csak a szerelemben látom életem czélját. És oly nagynak, oly szentnek látszik előttem e czél, hogy mellette minden egyéb tekintet eltörpül. Kételkedik ön abban, hogy ez erős, megtörhetlen akaratom? Hiszi-e, Leonarda, hogy sikerülne engem kifárasztani, eltéríteni e czélomtól? Lehetségesnek tartja ezt? . . . . Oh, értsük meg egymást, Leonarda!

LEONARDA.

Nem most, Hagbart, nem. Ah, de megjön a megfontolás ideje s akkor . . .

HAGBART.

Igen, a küzdelem és harcz ideje is. Ah, mit bánom én, mit törődöm én vele! Hadd jöjjön! És ha megjött? — Hogyan, hát akkor más tekintetek, mások sorsa határozzon az én életem, a mi boldogságunk fölött? . . . Nem, Leonarda, nem. Ön szabad, — én is az vagyok. Akaratunkban fekszik a mi jövendőnk!

LEONARDA.

Nem, Hagbart, nem! Oh, mert addig öregszem, addig . . .

HAGBART *(félbeszakítja)*.

Oh, Leonarda? —

LEONARDA *(folytatva)*.

. . . féltékeny, unalmas leszek, — a míg ön fiatal és virágzó, vidám és eleven marad.

HAGBART *(elragadtatással)*.

Nem, Leonarda, nem! Ön örökké szép és dicső marad, bájos és vakító, imádandó hő érzelmei, szívbeli kincsei által! Ah, az idő, a jövendő boldog napok csak új bájakkal fogják körülövezni; erős szelleme rám fogja ragyogtatni

éltető sugárait; mellette, fenséges lénye befolyása alatt, szerelme tiszta tüzénél lehetek, leszek csak boldog! Vagy azt hiszi, hogy csak félig értem önt, hogy nem szeretem szívem egész mélyéből? — Szóljon, Leonarda, oh, nyújtson reményt! Mert a mi után lelkem eped, az csak ön, egyedül ön, Leonarda. Boldogságom, üdvöm, mindenem! Esküszöm, hogy önnek szentelem minden gondolatomat; önnek, csak önnek életem minden lehelletét!

LEONARDA *(küzdelemben)*.

Szavai — Hagbart — mint a viruló tavasz üde illata hatnak reám; — édes remény fog körűl, ha vallomását hallom; de . . . de . . . oh, Istenem, hová tévedünk? Hagbart, — nem, nem! Bocsásson!

HAGBART.

Szeret. Oh, mondja, hogy szeret. Felismerem az érzést, melyet hasztalan takart; hatalmas, ékesszóló az, ha ajkiról nem hangzik is. Ah, hisz kitört arczán, angyali tekintetében. Oh mondja, hogy szeret. Szenvedett, küzdött, nélkülözte a szerető, hűséges szív odaadását. S ím, Leonarda, most, midőn előtte áll az, ki igaz szerelmet, hűséget esküdött önnek, — most féltő gond, kétség és bú fogja el keblét? *(Megragadja kezét.)* Oh, szóljon; miért fél, remeg? — Az égre kérem, szóljon!

LEONARDA.

Nem; Hagbart, nem. Oh, szünjék meg, szünjék meg! — Bocsásson — *(Küzdés.)* Ah, hiába! Megértett — valómba látott, — hasztalan szabadkozom, titkolom, hogy . . .

HAGBART.

Szeret, Leonarda; igen, szeret.

LEONARDA *(könnyekre fakad).*

Hagbart! — Hová rejtőzzem előle? . . . Oh, mi lesz belőlem. Félek, rettegek . . .

HAGBART.

Oh, ne féljen, Leonarda. Kételkedhetnék-e, hogy mi ketten . . .

LEONARDA *(szavába vág).*

Ne tovább, Hagbart. Az ég szerelmére, ne tovább! Gondolja meg, hogy . . . *(Sir; arczát fedi.)*

HAGBART.

Ah, hiábavaló aggódás! Mit gondolunk mi másokkal? Mi akaszthatná meg a mi szívünk frigyét?

LEONARDA *(összeszedi magát).*

Félelemből említettem előbb, hogy mi állhatna ellenünk. Mint a ki vész elől menekül,

futásnak ered, eldob magától mindent, — úgy tettem önnel én, hogy másfelé irányozzam elméjét és gondolatit. Ah, de nem ez az, a mi aggaszt, a mi kétségbe ejt ... Hagbart ... *(Majdnem elájul.)* Nem ez . . . Lehetetlen . . .

HAGBART *(karjaiba fogja, segíti).*

Leonarda! —

LEONARDA.

Ne érintsen, oh, kérem, ne!

HAGBART.

Hogyan? — Lesújtja az érzelem s mégis . . . ?

LEONARDA.

Bűnt, gonosz árulást követek el, ha lányom . . .

HAGBART.

Hogy Ágota vezetett engem önhöz? — Gondolja meg, — és be fogja látni, hogy az nem történhetett másképp.

LEONARDA.

Nem, Hagbart; itt nem szavak döntenek. Kérem, bocsásson, — Ágotát kell látnom, vele kell beszélnem.

HAGBART.

Hisz már beszélt vele, Leonarda. Tudja,

hogy én csak önt szeretem, nem őt. Mit akar még?

LEONARDA.

Időt nyerni, hogy uralkodhassam magamon. Ezt, Hagbart, ezt vívtam ki magamnak sok évi küzdés- és lemondással. Ez volt büszkeségem, megnyugvásom. Ah, de nem leszek ura érzésimnek, ha tovább beszél. Vallomása gyönyörrel tölti szívemet; hatalma fölöttem határtalan. Mert szeretem, Hagbart, szeretem forrón, igazán. Azt hivém, hogy a legnagyobb boldogság el nem érhető e földön, — s íme, most, e perczben itt, életem mély csendjében, egyszerre rám szakad az üdv és boldogság. Ah, — de árulás képében leányom ellen . . .

HAGBART *(közbe)*.

Nem árulás . . .

LEONARDA *(szavába vág)*.

De az, de az! Félek szerelmemtől, mert végtelen, mert besodorja önt is érzésim örvényébe. Oh, ne feleljen, Hagbart, ne feleljen. Csak azt mondja, hogy szeret-e?

HAGBART.

Szeretem!

LEONARDA *(gyorsabban)*.

Oh, akkor segítsen, támogasson. Legyen jó,

nemesszívű. Hadd érezzem, élvezzem e győzelmet keblemben; hadd lássam önt, Hagbart, annak szent tüzében! Távozzék, oh kérem, távozzék!

HAGBART.

Leonarda!

LEONARDA.

Hivatni fogom . . . eljön ismét, igen, eljön. S akkor, Hagbart, akkor . . . a minek jönni kell . . . oh kérem, fogadja békében, megadással. Gondolja, hogy szeretem. Oh ne szóljon, ne! Mert nincs többé erőm, bátorságom. *(A szerelem teljes hangján.)* Ha szeret, Hagbart, — akkor távozzék, távozzék tüstént.

HAGBART *(távozni akar).*

LEONARDA.

Hagbart!

HAGBART *(megáll).*

LEONARDA.

Boldoggá, végtelen boldoggá tett. De hogy kérésemnek enged, — hogy most távozik, szótlanul távozik, — ah, Hagbart, azt még többre becsülöm annál, a mit nekem vallott. Isten önnel!

HAGBART *(el).*

III. JELENET.

Leonarda. Ágota. Később Jensz.

LEONARDA *(ismét az előtérbe jön. Az érzelem súlya alatt pillanatig megáll; aztán pár lépést tesz; meg-megáll, gondolkodik; végre kifelé szól, hangosan).*

Ágota!

ÁGOTA *(még künn).*

Itt vagy, mama?

LEONARDA.

Leányom! *(A szinfal mögé megy és Ágotával karöltve ismét visszajön.)* Talán csak nem gyalog jöttél, édesem?

ÁGOTA.

Gyalog bizony, kedves mamám; még pedig az egész úton. *(Schweiczi, szalagos szalmakalapját kezében tartja. — Ki van hevülve; meglátszik rajta, hogy sokat gyalogolt. — Hátán elegáns kis úti batyu, melyet most levesz.)* Ma korán reggel a víz szélén mosakodtam, és közben a sima tó szolgált tükörül.

LEONARDA.

De talán csak nem gyalogoltál éjjelen át?

AGOTA.

Nem, édes mamám. Egy pár órát még fenn a havasokon, az opszali pásztorkunyhóban aludtam; de virradatkor már ismét talpon voltam. Oh, milyen szép látvány volt az!

LEONARDA.

Kocsit küldtem utánad, hogy lehozzon.

ÁGOTA.

Köszönöm, mama. Legalább lehozhatja málhámat. Én nem várhattam tovább.

LEONARDA.

Jó színben vagy, kedves leányom.

AGOTA.

Oh, csak a nap heve barnított el kissé.

LEONARDA.

De csak jól érzed magad, úgy-e?

ÁGOTA.

Felségesen, mama. Mert most már *mindennek* vége. — A nagymamától levelet kaptam.

LEONARDA.

A nagymamától?

AGOTA.

Igen, a nagymama irt. Itt van. Oh, elolvashatod, kedves mamám.

LEONARDA.

El?

ÁGOTA.

Hallgasd csak. *(Olvassa fenszóval a levelet.)* «Ked«ves, jó gyermekem! Már sok, sok éve, hogy «én nem irtam. — Mert én öreg, nagyon öreg va«gyok ám már. — Bizony, nem tudom, elolvas«hatod-e? — De mivel Hagbart elutazott, — én «irok neked, édes leányom. Ne búsulj, Ágota. — «Ha összekeltek, én hozzátok megyek lakni. — «Bizonyos vagyok benne, hogy akkor a püspök«öcsém is eljön hozzátok. — Ne félj, kedves «Ágotám; soha se félj!» *(Örömében remegve.)* Nos, mama, úgy-e? Ah! *(Leonarda nyakába borul.)*

LEONARDA.

De . . .

ÁGOTA *(gyorsan szavába vág).*

Mit «de»? Hisz akkor már nincs «de». — Istenem, hát nem érted, mama? Hisz az csak a te kedvedért történik.

LEONARDA.

Az én kedvemért? Csupán az enyimért? De hát te, édes gyermekem? És Hagbart?

ÁGOTA.

Ah, igen; Hagbart. No most már elmondom neked, hogy mikép történt. Mert most már elmondhatom. No, mama, ugyan ne félj, kérlek; nem olyan szomorú az. — De üljünk le; *(mi alatt tovább beszél, a széket helyezi el, de még nem ül le)* mert igazán olyan fáradt vagyok, alig tudok már állni. — Lásd, mama, az az egész dolog olyan hirtelen, váratlanul történt, hogy ... no, de kérlek, ne aggódjál, hisz már nincs rá okod, — hisz semmi.

LEONARDA.

Beszélj csak gyermekem, beszélj!

ÁGOTA.

Úgy-e mama, Krisztiániában láttuk egyszer azt a szép vígjátékot, a melynek az a címe: *A női harcz.* Gondolom, Scribetől van?

LEONARDA.

Igen. Nos?

ÁGOTA.

Hát mikor a szinházból haza jöttünk, önkéntelenül azt mondtam magamnak: Mégis ostoba ember ebben a vígjátékban az a Henri. Választhat egy gyönyörű szép és nagyon okos nő között, a ki még életét is feláldozná erte s egy kis leány között, a ki tulajdonképen együgyű, bamba, —

mert azt, hiába, nem lehet eltagadni. És az a bolond Henri mégis azt a jelentéktelen kicsi leányt választja. Ez csak azért történik, mert az a Henri maga is nagyon együgyű fiatal ember. — No, de most igazán leülök; akkor jobban beszélhetek veled. *(Leülnek.)* Jobb is lesz, mert így nem fogsz mindig szemem közé nézni. — Most vigyázz, mama, mert valami nagyon bolond következik ám. Egyszerre csak tisztán állt előttem: Istenem! Hisz az a szép okos nő, az: — és az a bamba kis leány, azokkal a fürtökkel, az: — ? és ő — ő? . . . Hanem Hagbart nem együgyű, oh nem. Ő nem olyan, mint az a Henri. Ő másképen választott. Nem tudom, hogy s mikép, de ettől a pillanattól fogva a napfénynél világosabb volt előttem, hogy Hagbart miért beszélt és társalgott veled, mindig csak veled, és majdnem soha én velem. És ha néhanapján szólt is hozzám, akkor is mindig csak te rólad beszélt. Lásd, ez fájt, nagyon fájt. Azóta — bizony restellem bevallani — azóta nem tudom, mi történt velem. Ébren, álmomban mindig és mindig csak azt láttam, hogy Hagbart csak veled beszél és te ő vele. Igazán, szégyenlem magam, ezt bevallani; mert hiszen természetes, hogy csak veled és mindig csak veled beszélhetett.

LEONARDA.

Még mindig nem tudom, hogy . . .

ÁGOTA *(közbe)*.

No, de várj csak még egy kicsit és ne nézz oly félelmesen rám. Oh, már elmúlt, már vége van.

LEONARDA.

Mi múlt el, kedves leányom? Mondd csak!

ÁGOTA.

Istenem! Lásd, mama, te még nyugtalanabb vagy nálamnál. *(Fölkelnek.)* Nem akarom, hogy még rosszabbnak tarts, mint a milyen igazán vagyok. Azért hát azt is megmondom neked, hogy bizony szenvedtem, kínlódtam; küzdöttem magammal. Éjjel ébren az ágyamon ültem és sirtam, bánkódtam, mivel ilyenkor csak nem beszélhettem meg veled a dolgot; nos, úgy-e, mama? — Nappal pedig vignak, csintalannak, boldognak mutattam magam, hogy meg ne szomorítsalak. Végre egy napon azt mondtam magamnak: «De hát fájhat az neked, hogy őt jobban szereti, mint téged? Ugyan mi vagyok én ő hozzá képest? Oh, Istenem, hát nem volnék-e véghetetlen boldog, ha a kedves jó mama olyan férfiuval találkozott volna, a kit szerethetne, igazán szerethetne s a kivel általam, gyermeke által, ismerkedett meg».

LEONARDA.

Ágota! Te áldott, kedves jó leányom! Oh, mennyire szeretlek, édesem!

ÁGOTA.

De látod, mama, nem voltam ám én mindig ilyen. Valami sajátszerű érzés hatalmasan ellenszegült elhatározásomnak. Ilyenkor összeszedtem egész erőmet, minden akaratomat egy pont felé irányoztam, és így szóltam magamban: «És ha a magad boldogságát, sőt életedet kellene is feláldoznod érette, a te jó anyádért, — hát ugyan olyan nagy dolog volna az? — Nem, s ezerszer nem! És ha Hagbart engem nem szerethetne többé, — hát ezt a fájdalmat nem győzhetném le? Gyáva, nyomorult volnék, ha nem birnám». — Mert tudd meg, mama, én megvetem azt, a ki engem nem szeret.

LEONARDA.

Ágota! Csodállak, büszke vagyok rád, leányom. *(Megöleli, csókolja.)*

ÁGOTA *(élénken folytatva)*.

Ah, csak akkor éreztem igazán, hogy mi voltál te nekem, édes jó anyám! Ha életemben valami szép és nemes tettet vihettem volna véghez: oh, akkor csak neked, egyedül neked köszönhetném; mert te, jó mamám, csak te tanítottál arra. — Tünődtem, ábrándoztam, szívem lelkem lángolt mind az után, a mi bennem ezt az akaratot erőssé, szilárddá tehette. A legmegalázóbb állást örömest foglaltam volna el, soha egy árva

panaszszót nem mondtam volna nektek. És lásd, mikor ily gondolatokba merültem el, mindig csak te állottál szemem előtt; mert jól éreztem, mert meg voltam győződve, hogy helyzetemben te is úgy cselekednél. Oh, igen, mama; hisz meg is tetted már. Te vagy az én jó angyalom; te vezettél; a te példádat követtem.

LEONARDA *(a fentebbi alatt küzdött magával. Végre az érzés súlya alatt Ágota keblére borul).*

(Pillanatnyi szünet.)

ÁGOTA.

Hanem te nem vagy derült, jókedvű, a milyen én vagyok? Mi bajod? — Talán még sem érted, hogy miképen történt? —

LEONARDA.

Igen, leányom. De ah — hogy fog az végződni! . . .

ÁGOTA.

Ah, hisz azt már tudod. — Igaz, nem mondtam el, hogy akkor a püspök házánál miért viseltem magamat olyan ügyetlenül?

LEONARDA

Nem, édesem.

AGOTA.

Abrándos rajongásaimban, midőn le akartam

mondani szerelmemről, hogy titeket boldoggá tehesselek, sokszor irtóztató haragra lobbantam Hagbart ellen, hogy miért nem szólt nekem semmit. De ő csak tünődött, merengett, mintha álmában járt volna. Mikor aztán a püspök visszautasított téged, mama, s Hagbart ezt meg nem akadályozta, egészen elvesztém eszméletemet, — zavarba jöttem, összevissza beszéltem előttetek mindenfélét; szilaj, indulatos voltam. Te pedig, édes mama, haragudtál, nagyon haragudtál. De végre mégis csak kibékültünk egymással; én fölmentem a havasra s aztán . . .

LEONARDA.

S aztán? *(Átmegy a másik oldalra.)*

ÁGOTA.

Lecsendesültem. Meggondoltam a dolgot. *(Fokozatos hévvel.)* Mind azt a dicséretet, melylyel te Hagbartot elhalmoztad, — mind azt a bátorító jó szót, melyet elutazásomkor útravalóul adtál nekem: keblembe zárva, felvittem magammal, fel oda a hegyekre, a magányba. Oh, ekkor te magad is, édes jó anyám, megint oly barátságos, oly szelid és nagy lettél lelkem előtt. — Ah, — s ott fenn a hegytetőn, a felhők közelében, oly megragadó, fenséges volt minden! Az üde tiszta lég, — a hótetőknek távol csillogása, — s ott lenn a mélységben, a fenyvesek alján, a mozdulatlan sima tó! Oh, minő isteni látomány! . . . S aztán

alkonyatkor az a mély csend, az a nyugalom! *(Megadással.)* Oh, hidd el, anyám, ott fenn a magasban, a természet ölén, elenyészett, elmúlt minden — minden!

LEONARDA *(szorongva, félelemmel).*

Mi, kedvesem — mi múlt el?

ÁGOTA.

A fájdalom, a bú s bánat. Mert most már nincs többé semmi, a mi megszomoríthatna. Vagy nem te magad mondtad-e, nem te magad erősítettél-e engem abban, hogy Hagbart oly igaz és jó, oly nemes és tisztalelkű? És te is, édes jó anyám, nem vagy-e a jóság maga? — Oh, milyen nyugodt, boldog voltam! . . . És ha vándorlásaim után az álom fogott körül mosolygó, elbájoló képeivel . . . *(A legforróbb érzéssel.)* Oh, Istenem, te nem is képzeled, anyám, hogy mily nagyon, forrón szeretem, imádom Hagbartot! *(Pillanat után, hangot változtatva.)*... Ekkor érkezett fel a nagymama levele . . .

LEONARDA *(lesújtva, mozdulatlan áll).*

JENSZ *(úgy jön, hogy első pillanatra nem veszi észre Ágotát; vigan).*

Nagyságos asszony! Azt beszélik, hogy Ágota kisasszony . . . . *(most észreveszi)* — de hisz itt van, ni! *(Örül.)*

ÁGOTA.

Ej, Jensz; ugyancsak megijesztettél!

JENSZ.

Hozta Isten, kedves kisasszony! Csakhogy már itt van megint. Bizony nem ér az semmit, ha a kisasszony távol van a háztól.

ÁGOTA.

Köszönöm, Jensz, köszönöm.

JENSZ.

E szerint nincs már szükség arra, hogy felmenjek a havasra?

ÁGOTA.

De igen, Jensz; hát a podgyászomat ki hozza le?

JENSZ.

Csakugyan. *(Leonardát nézve, nagyon megijed.)* De nézze csak, kisasszony, az Isten szerelméért, mi baja van a mamának — hisz egészen elhalványul?

ÁGOTA *(hozzá siet)*.

Teremtő Istenem! Mama, az égre kérlek, szólj, mi bajod?

JENSZ.

A nagyságos asszony utóbbi időben sokszor nagyon rosszul volt . . .

ÁGOTA.

De mama, szólj! Istenem! *(Megrémül.)*

JENSZ *(gyorsan)*.

Ne szaladjak az orvosért?

LEONARDA *(kimerülve, az ájuláshoz közel, székre dől)*.

Nem — nem, Jensz — maradj — — *(Összeszedi magát; azon czélzattal, hogy Ágotát eltávolítsa, mintegy eszmét kap.)* De te — Ágota — igen, te, — ott, ott — *(némajátékkal kifejezi, hogy a flakont hozza ki az oldalt lévő kis kerti lakból)* . . . kérlek, — siess gyermekem, ott a fiókomban . . .

ÁGOTA *(megértette s a kerti lakba szalad)*.

LEONARDA *(egész erejét összeszedve)*.

Jensz! Hallod, Jensz, — menj rögtön a tábornokhoz . . . kéretem, hogy jöjjön ide . . . jöjjön tüstént.

JENSZ *(Leonardához közel)*.

Értem, nagyságos asszony. Oh, Istenem! *(Távozni akar.)*

LEONARDA *(mint előbb).*

Ülj lóra, Jensz — a tábornok talán nincs honn, — siess, az égre kérlek, siess utána.

JENSZ.

Igen, igen! *(Elsiet.)*

ÁGOTA *(gyorsan jön a flakonnal).*

Itt, mama, itt! Uram, Istenem!

LEONARDA *(kapja a kis üveget és orrához tartja; azután visszaadja; pillanatnyi szünet).*

Köszönöm, gyermekem, köszönöm. *(Lassankint felüdül.)*

ÁGOTA *(elrémülve, rámered).*

Eszmélj, édes anyám, oh, térj magadhoz . . .

LEONARDA *(föleszmél; szívéhez nyúl; teljes megnyugvással).*

Elmúlt, — vége van . . .

ÁGOTA *(kezét megragadja).*

Oh, szólj, anyám! Mi okozott neked oly nagy fájdalmat? Hisz te borzasztó módon szenvedsz . . .

LEONARDA.

Oh, ne kérdezd . . . *(Nem Ágotára néz, hanem maga elé; — mintegy csak magának mondva, nagy*

jelentőséggel és hangsúlylyal.) Elmúlt — vége. — Vess számot magaddal, Leonarda, — mert bucsúzik a nyár — és itt, itt az ősz.

ÁGOTA *(pillanatig még rámered, aztán elsikoltva magát, lábaihoz borul).*

NEGYEDIK FELVONÁS.

A püspöknél. A díszlet ugyanaz, a mely a II. felvonásban. Este van. Lámpák az asztalokon.

I. JELENET.

A püspök. Leonarda (úti öltözetben; mantille; kis úti táska a kezében.) Mikor belép, a püspök üdvözli; udvariasan holmijától meg akarja szabadítani. Leonarda azt nem engedi meg és maga rakja le. Később Rozen tábornok, és szolgáló.

LEONARDA *(megtörve; erőltetve, de méltósággal beszél).*

Bocsánat, főtisztelendő úr, hogy háborgatom, még pedig ily késő este . . . De fontos, elkerülhetetlen ügy vezetett ide . . . Szabad kérdeznem, hogy unokaöcscse idehaza van-e?

PÜSPÖK *(most már szelidebb hangon).*

Nincs honn, — de minden perczben várom. Hagbart kétszer keresett ma délután engem, de nem találkoztunk.

LEONARDA.

Szeretnék innen távozni, mielőtt Hagbart haza jön . . .

PÜSPÖK.

Lesz gondom, asszonyom, hogy tudtomra adják, mihelyt megérkezik.

LEONARDA.

Köszönöm.

PÜSPÖK *(csenget)*.

A nagymama arról értesített, hogy Hagbart visszaérkeztekor tüstént önnél tett látogatást . . . ?

LEONARDA.

Úgy van.

SZOLGÁLÓ *(belép)*.

PUSPÖK *(a szolgálóhoz)*.

Ha Tallhaug úr haza jön, rögtön jelentsék be nekem.

SZOLGÁLÓ.

Igenis, főtisztelendő úr. *(El.)*

LEONARDA *(pillanatig mozdulatlan áll. Végre erőt véve magán)*.

E szerint . . . Hagbart szólt a nagymamával?

PÜSPÖK.

Igen, asszonyom; szólt.

LEONARDA.

Azután, hogy . . . *(Megakad.)*

PÜSPÖK *(kiegészítve).*

. . . hogy önnél volt; igen.

LEONARDA.

Mondott neki valamit? . . .

PÜSPÖK.

Hagbart nagyon fel volt indulva . . . Én nem kérdeztem a nagymamától mi történt? . . . *(Fohászszal.)* Hisz elgondolhatom. *(Jelentőséggel.)* És önnek azt mondta Hagbart, hogy . . .

LEONARDA *(szavába vág, hogy ne folytassa).*

Igen, — püspök úr . . .

PUSPÖK *(vigyázva).*

És ön, asszonyom . . . ?

LEONARDA.

Én . . . főtisztelendő úr? . . . Én . . . most . . . azért jöttem ide . . .

PÜSPÖK.

Mert elutazik, — ha jól értém.

LEONARDA.

Igen, utazom. *(Keserű gúnynyal.)* Megtörténik tehát, a mit főtisztelendő úr oly nagyon ohajtott.

PÜSPÖK *(pillanatnyi szünet után).*

S *ő* ne tudjon erről semmit? . . .

LEONARDA.

Semmit. — Senkinek sincs erről tudomása, csak annak, a ki utamban elkisér . . .

PUSPÖK *(az órát nézi).*

Akkor kevés ideje marad még önnek . . .

LEONARDA.

Egy iratot szeretnék a főtisztelendő úr kezeibe letenni. Ez az irat: adományozási okmány minden vagyonomról.

PUSPÖK.

Ön gyámleányára ruházza át birtokát?

LEONARDA.

Úgy van; Ágotára. Összes vagyonom az övé leend.

PÜSPÖK.

Engedjen meg, asszonyom, de mikor utoljára volt szerencsém önhöz, — ha jól emlékszem — azt tetszett mondani, hogy . . .

LEONARDA.

Az útra elegendő pénzzel vagyok ellátva; később pedig nincs szükségem semmire. Én a magam erejéből fenn fogom tartani magamat.

PUSPOK.

De hát Ágota mit fog mind ehhez mondani? — Ugyan kérem, várja be legalább, míg a kisasszony haza jön.

LEONARDA.

Ágota már itthon van. Egy kicsit pihen, alszik most a szegény. Kocsimat, melylyel ide jöttem, haza küldöttem, hogy hozza ide Ágotát. Lesz oly kegyes, püspök úr, őt fogadni s megvigasztalni? Mert, ah, kire bizhatnám azt jobban, mint épen önre.

PÜSPÖK.

Tiszta szívemből, édes, jó asszonyom. Belátom, hogy ön azt alig teljesíthetné. E részben nyugodt lehet.

LEONARDA *(folytatva)*.

És számíthatok-é arra, hogy főtisztelendő úr a közvetítő szerepét el fogja vállalni s oda fog törekedni, hogy Ágota s Hagbart kibéküljenek egymással? . . .

PUSPÖK.

De hiszen nem szeretik egymást, — jól tudja asszonyom.

LEONARDA.

Ne higye, püspök úr. Gyámleányom szereti Hagbartot. És mivel mindketten engem is szeretnek, — azt gondolom, hogy ha egyszer nem leszek itt és ők megtudják, hogy mi az *én* akaratom: akkor megértik egymást és szívök az irántam való szeretetben ismét találkozik. Oh, igen, püspök úr; hisz mindketten oly angyali jók!

PUSPÖK.

El fogok követni mindent, hogy e czélt elérjük, kedves asszonyom.

LEONARDA.

Fogadja köszönetemet. Engedje meg továbbá, hogy a nagymama kiköltözhessen Ágotához falura, — vagy pedig hogy gyámleányom ide jöhessen az önök házába; a mint az ifju pár kivánná. Szegény leányomnak némi szórakozásul fog szolgálni, ha a jó nagymamát ápolhatja, — oh, hisz tudja, mily nagyon szereti őt!

PUSPOK.

Úgy, mint a nagymama Ágotát.

LEONARDA.

És a hol a nagymama fog tartózkodni, oda Hagbart is minden bizonynyal elmegy. Az a tisztes, szeretetreméltó aggnő lesz gyermekeink vigasztalója.

PÜSPÖK.

Ezt a tervét, édes, jó asszonyom, minden tekintetben helyesnek találom. Valóban csodálom, hogy most annyi ereje van önnek, hogy mind erről oly részletesen gondoskodhatik.

LEONARDA.

Még fenn van a nagymama?

PÜSPÖK.

Fenn. Épen az imént jöttem tőle. Hagbart nagyon felizgatta. Hisz tudja, a nagymama már keveset bir el.

LEONARDA.

Akkor talán jobb lesz, ha nem mondok neki «istenhozzád»-ot; oh, pedig szívem nagyon megkivánná.

PÜSPÖK.

Sajnálom, de nem engedhetem meg.

LEONARDA.

Üdvözölje nevemben és legyen tolmácsa örök hálámnak.

PUSPÖK.

Szívesen.

LEONARDA.

És . . . és . . . kérje meg őt, hogy támogassa, bátorítsa Hagbartot és szegény Agotát . . . *(visszafojtja a sirást.)*

PÜSPOK *(elérzékenyül).*

Higyje el, asszonyom, a legnagyobb részvéttel viseltetem az ön sorsa iránt.

LEONARDA.

S bocsásson meg, püspök úr, hogy családjában annyi bajt és zavart okoztam . . .

PUSPÖK *(könnyeit törli).*

Sajnálom, szívemből sajnálom, — hogy előbb nem ismerkedtem meg önnel, kedves Falckné asszony, — mert ez esetben sok, igen sok másképp történt volna.

LEONARDA.

Most már hasztalan beszélünk erről.

SZOLGÁLÓ *(belép).*

Azt mondták, hogy ezt a látogató-jegyet adjam át Falckné asszonyságnak. *(Átadja Leonardának.)*

LEONARDA.

Köszönöm. — E szerint a tábornok úr az előszobában van?

SZOLGALÓ.

Igen, asszonyom, ott van.

PUSPÖK.

Hogyan, Rozen tábornok úr volna itt? —

LEONARDA.

Arra kértem a tábornokot, hogy jöjjön értem ide, mihelyt a gőzösön az első jelt adják.

PUSPÖK *(a szolgálóhoz).*

Kéretem a tábornok urat.

SZOLGÁLÓ *(el).*

PÜSPÖK.

Tehát Rozen tábornok az, a ki . . .

LEONARDA *(az asztalhoz ment, a hová holmiját előbb letette volt és a táskában keres valamit).*

. . . velem utazik? — Igen. Rozen tábornok az én férjem.

PÜSPÖK.

A kitől ön elvált? . . .

LEONARDA.

Az.

PÜSPÖK.

Boldog Isten! Hisz akkor nagy igazságtalanságot követtünk el ön ellen? . . .

LEONARDA.

Nincs másképp.

TÁBORNOK *(belép; elegáns úri öltönyben. Most már tisztességes, sőt pompás a megjelenése).*

Bocsánat, főtisztelendő püspök úr; az idő halad és sietnünk kell. *(Az asztalhoz megy.)* Ugyan kérem, Leonarda, ez az ön holmija? *(A táskát és mantillet kezébe veszi.)*

LEONARDA.

Igen, az. *(A püspökhöz.)* És lesz oly szíves, főtisztelendő úr, ha Ágota ide jön, neki ezt átadni? *(Lepecsételt levelet ad át.)*

PÜSPÖK.

Mindenesetre, asszonyom. Isten önnel!

SZOLGALÓ *(belép).*

Tallhaug úr épen most jött haza.

LEONARDA *(siet).*

Isten önnel, püspök úr!

PUSPÖK *(egészen elérzékenyül).*

Ez valóban szebb, nemesebb tett, mint a milyen bármelyikünktől kitelhetett volna.

LEONARDA *(kezet ad a püspöknek; — jelentőséggel és határozottan).*

Minden csak attól függ, hogy igazán szeretünk-e. Isten önnel!

PÜSPÖK *(megtörve, nem szólhat, csak kezével búcsuzik).*

TABORNOK *(nagy figyelemmel és udvariassággal karját nyújtja Leonardának. Ez elfogadja. — Valamennyien a középajtó felé indulnak. A püspök követi őket. — Leonarda, tábornok, püspök, szolgáló el).*

II. ÉS UTOLSÓ JELENET.

Püspök (lassan visszajön; könnyeit törüli). Hagbart (balról jön; hátratekint, a püspök látására megbokken és aztán feléje megy). Nagymama. Ágota. Kornélia.

PÜSPÖK *(szorongva).*

Itt vagy, Hagbart? *(Pillanatnyi szünet. — Előre jönnek.)*

HAGBART *(nagy izgalomban).*

Hangodon veszem észre, édes bátyám, és arczodról olvasom, — te tudod . . .

PUSPÖK *(közbe)*.

Azt hiszed, hogy a nagymamával beszéltem; úgy-e, Hagbart?

HAGBART.

Azt.

PÜSPÖK.

Nos hát, igen. A nagymama tulajdonképen mit sem mondott, no de én kitalálhattam mindent . . . Azonban jól tudod, öcsém, hogy csak akkor szóltam a nagymamával, mikor te már . . .

HAGBART *(közbe)*.

Igaz. — Küzdöttem, de hiába! Most már tudom, mit kell tennem.

PÜSPÖK.

Még alig, Hagbart.

HAGBART.

Te, kedves bátyám, természetesen nem fogod hinni. Ah, de én, én e harczot életem elhatározó győzelmének tekintem. *(Nagy hévvel.)* Szeretem Leonardát! S ő szeret engem.

PÜSPÖK *(csillapítani akarja)*.

Lásd, Hagbart, ha nem volnál oly nagyon felindulva, ha . . .

HAGBART *(szenvedélylyel; határozott hangon).*

Ah, nem felindulás, nem meggondolatlanság az, bátyám: ez a boldogság, az üdvösség maga! No, de nem azért jöttem most ide, hogy áldásodat kérjem, — *(Fejét rázza.)* nem; meglehetek, megleszek én a nélkül is, főtisztelendő bátyám uram. Csak azért jöttem, hogy tisztán, világosan mondjam meg neked, — mert hisz ez kötelességem. Hogyan? Te nem tudnál ezzel az eszmével végre megbarátkozni?

PÜSPÖK.

Nem.

HAGBART *(a szemrehányás hangján).*

Bátyám! — Lásd, Leonarda miatt fáj ez nekem leginkább. Ah, te nem ismered őt, — te engem sem értettél meg soha!

PÜSPÖK.

Üljünk le, Hagbart; beszéljük, vessük meg nyugodtan egymással a dolgot.

HAGBART.

Oh, csak azt ne hidd, hogy lebeszélhetsz határozott akaratomról. *(Leülnek.)*

PUSPOK.

Nem, kedves öcsém. Légy nyugodt. Becsülöm

érzelmidet, és most már tudom azt is, hogy ő is érdemes azokra.

HAGBART *(kissé meghökken).*

Hogyan? Bátyám! Oh szólj, kérlek, szólj!

PUSPÖK *(nyájas, szelid hangon).*

No lásd, Hagbart, nekem is megvan a magam tapasztalása, kivált azóta, hogy utolszor találkoztam itt veled. Megtanultam, hogy Falckné asszony irányában nem voltam igazságos.

HAGBART.

Lehetséges? Bátyám!

PÜSPÖK.

Igen, igen. Nagyon elhamarkodva, nagyon igazságtalanul, sőt keményen ítéltem róla. Ez már kedvencz bűneink egyike, hiába! Aztán, szó a mi szó, nem is birtam azzal a lelki erővel, a mely nekünk azt a bátorságot kölcsönzi, hogy az igazat meg is tegyük. És ime ő, Falck Leonarda, a kiről azt hittem, hogy erkölcsileg mélyen alattam áll, ő tanított engem, a püspököt, az emberi szeretetre.

HAGBART.

Oh, kedves bátyám, te nem is képzeled, mily nagy hálával tartozom e szavaidért, mily boldoggá tesznek azok engem.

PÜSPÖK.

Többet mondok, Hagbart. Az által, hogy igazságtalanok voltunk iránta, téged is — midőn még bennünk hittél — arra vettünk rá, hogy elfogúlt, igazságtalan légy iránta. Ez aztán épen az ellenkező hatást szülte benned, mely a szerelemhez, a rajongásig vezetett. Oh, ha ez a te szerelmed vétek vala, — akkor mi, igen, mi vagyunk okai.

HAGBART.

De hisz nem vétek, bátyám?!

PÜSPÖK.

Nem az. Hanem mivel érezted, hogy mi annak fogjuk tartani: ez lázított fel téged és fokozta szenvedélyedet. Ah, hisz jól tudom, hogy nemeskeblű, igazszívű ember vagy!

HAGBART.

Oh, mennyire szeretlek, bátyám, hogy nekem ezt megmondtad! Köszönöm, köszönöm! *(Elérzékenyül.)*

PÜSPÖK *(nyomatékkal, némi kenettel).*

Ime, Hagbart, — én most bocsánatot kérek tőled. Tőle is. Községemtől is, melyhez nem viseltettem elegendő bizodalommal; mert hisz híveim jók és követték volna példámat, ha bátor-

ságom lett volna elől menni. *(Bánattal.)* Szeretetben szegény voltam; azért nem tettem meg.

HAGBART *(letérdepel előtte).*

Oh, Istenem! Mily boldoggá tészsz engem, kedves, jó bátyám. Tisztellek, szeretlek, mint soha senkit!

PÜSPÖK *(fölkel).*

Most jer, Hagbart —

HAGBART *(fölkel és a püspök nyakába borul).*

Bátyám!

PÜSPÖK.

És szereteted oly erős-e, hogy mindent elviselhetsz? . . .

HAGBART.

Oh, igen, bátyám; az!

PÜSPÖK *(nyomatékkal).*

Mert néha az ég azért áldja meg szeretettel az ember szívét, hogy . . . áldozatot hozhasson . . .

NAGYMAMA *(a középen belép).*

Hagbart szavát hallom, — hol van?

HAGBART *(örömmel).*

A nagymama! *(Ő s a püspök elibe sietnek.)* Oh,

édes, drága, jó nagymama, lásd, mily boldog vagyok! *(A nagymamának az egyik karját fogja és segíti.)*

NAGYMAMA.

Igaz? —

PÜSPÖK *(a másik karját fogja).*

Lásd, édes, jó nagymama, nem kellene egyedül és segély nélkül járnod . . .

NAGYMAMA.

Hagbart öcsénk szavát hallottam . . . . Nagyon fenhangon beszélt . . . . Azt hittem, hogy valami baj van . . .

HAGBART *(örömében).*

Ah, dehogy baj, édes nagymama! A bátyám beleegyezik, jóvá tesz mindent. Úgy ám! *(Az állványos karszékhez vezetik.)*

NAGYMAMA *(leül).*

Nos hát, kedvesim, mi van még hátra? . . .

HAGBART.

Semmi, édes nagymama, épen semmi.

PÜSPÖK *(nyugtalanul a középajtó felé tekintve).*

De igen . . . Hagbart.

HAGBART.

Elszomorodtál, bátyám ... oh kérlek, szólj ...

(Az érkező kocsi robogása hallszik.)

PÜSPÖK.

Várj csak egy pillanatig, Hagbart, csak egy pillanatig ... *(A középajtón kimegy.)*

HAGBART.

Az Istenre kérlek, nagymama, mi lehet az ...?

NAGYMAMA.

Nem tudom, fiam ... Csak annyit mondhatok ... hogy ...

HAGBART *(kínos izgalomban; hirtelen).*

Hogy? ...

NAGYMAMA.

Hogy a püspök nálam volt ... mikor Falckné asszonyt jelentették.

HAGBART.

Leonardát?! — Leonarda itt volt?

NAGYMAMA.

Épen most.

HAGBART *(eszmét kap).*

Talán ő volt az, a kit a bátyám . . . *(A középajtó felé rohan. — A középajtó megnyilik. — Ágota, a püspököt karon fogva, belép.)* Ágota!!

AGOTA.

Hagbart!! *(Félénk tekintetet vet körül.)* Az anyám . . . nincs itt? . . .

KORNÉLIA *(ki a püspök és Ágota után jött be).*

Nagymama, — hogyan, te ide jöttél? . . . . . *(Oda siet hozzá.)*

PÜSPÖK.

Kedves Ágota kisasszony! Gyámanyja arra kért fel, hogy ezt a levelet adjam át önnek. *(Átadja.)*

HAGBART.

Levelet?

NAGYMAMA.

Levél? — Falckné asszonytól? Oh, hadd lássam!

KORNÉLIA *(a nagymamának karszékét úgy igazítja, hogy a többieket láthassa).*

HAGBART.

Olvasd, Ágota; olvasd!

(Csend.)

ÁGOTA *(nagy izgalomban. Felbontja a levelet és fenszóval olvassa).*

«Kedves gyermekem! Mikor e levelet meg-«kapod, — én már elutaztam. Nem akartam sze-«relmed útjában maradni. Légy boldog!» *(Egyszerre elhallgat. Még egy pillantást vet a levélbe; aztán felsikolt, elájul; a püspök oda siet és karjaiba felfogja.)*

NAGYMAMA *(nyomatékkal).*

Elutazott? . . .

KORNÉLIA.

Ő szereti azt, a kit . . . Teremtő Isten! Bátyám!

PUSPÖK.

Kornélia!

KORNÉLIA *(odasiet a püspökhöz. Mindketten Ágotát gyöngéden a padlóra helyezik. Kornélia Ágotánál letérdepel).*

PUSPÖK *(Hagbart felé fordulva).*

Hagbart!!

HAGBART *(a kétségbeesés tetőpontján a püspök karjaiba borul).*

PUSPOK.

Bátorság, fiam, bátorság!

(Mély csend.)

NAGYMAMA *(lassan fölkel székéről és kezét a hátul állókra kinyújtva; a legnagyobb érzés kifejezésével).*

Mintha az *én* korom térne vissza. — A nagy lelkek, a mély érzelmek kora!

(A függöny legördül).

(Vége.)

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent:

Ballagi Géza. **A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig.** Füzve 5 frt.

Duncker Miksa. **Az ókor története.** A harmadik kiadás alapján a magyar tudom. akadémia megbizásából ford. *Jónás* János. Négy kötet. Füzve 16 frt.

Görgey István id. **1848 és 1849-ből.** Élmények és benyomások. Okiratok és ezek magyarázata. Tanulmányok és történelmi kritika. I. kötet 2 frt 40, II. kötet 4 frt, III. kötet 4 frt.

Grünwald Béla. **A régi Magyarország.** 1711—1825. Második kiadás. Füzve 4 frt.

Horváth Mihály. **Magyarország történelme.** Az uj dolgozat második bővitett kiadása. 1—8. kötet, összesen 281 ív, nagy 8-rét. Diszkiadásban füzve 30 frt.

László Károly. **Napló-töredék** az 1849-iki menekülteket, internáltakat, különösen Kossuthot és környezetét illetőleg, Törökországban és az Amerikai egyesült-államokban. Füzve 2 frt.

Mommsen Tivadar. **A rómaiak története.** Az ötödik kiadás után a m. tud. akadémia megbizásából ford. *Toldy* István. Nyolcz kötet. Füzve 16 frt.

Salamon Ferencz. **Magyarország a török hódítás korában.** Második javitott kiadás. Füzve 2 frt. Vászonkötésben 2 frt 50 kr.

Szilágyi Sándor. **Vértanuk a magyar történetből.** Történeti tanulmányok. Füzve 2 frt 50 kr.

— **Erdélyország története, tekintettel mivelődésére.** Két kötet. Czimképes kiadás. Füzve 4 frt. Diszkötésben 6 frt.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

